

ВИПУСК 5.

**СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ
2023 РОКУ**

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

ВИПУСК 5.
СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ
2023 РОКУ

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

КИЇВ – 2023

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ. Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України. **ВИПУСК 5. СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ 2023 РОКУ /** Український незалежний центр політичних досліджень. Київ. Березень 2023. 40 с.

Цей звіт підготувала команда Українського незалежного центру політичних досліджень у межах діяльності Національної платформи стійкості та згуртованості. Ця громадська ініціатива започаткована в лютому 2018 року (попередня назва – Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»).

Діяльність Національної Платформи спрямована на посилення національної стійкості України. Шлях до цього – забезпечення діалогових практик у суспільстві, надання пропозицій владі у виробленні відповідних політик, зокрема щодо стійкості та соціальної згуртованості, а також забезпечення суспільної обізнаності в цих процесах. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проєкту «Побудова стійкості у конфлікті шляхом діалогу».

Звіт базується на даних про події у 12 областях України, що мають значення для формування політики національної стійкості. Відбір областей здійснено на основі аналізу процесів згуртованості мешканців Донецької, Луганської, Харківської, Херсонської, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Тернопільської, Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської і Закарпатської областей внаслідок розгортання воєнних дій. Для збору даних ми вирізняємо тимчасово окуповані території, прифронтові та території, що розташовані в тилу.

УНЦПД висловлює подяку за надані матеріали учасникам Регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості – Дмитрові Арабаджиєву, Надії Бабарикіній, Дементію Белому, Анатолію Бойку, Ігорю Доцякові, Михайлові Золотухіну, Оксані Івасів, Олені Литвин, Наталії Нечаєвій-Юрійчук, Олені Ніжельській, Андрію Романенкові, Дмитрові Тужанському, Назару Хамулякові.

Укладачі звіту – Світлана Горобчишина (текст), Ольга Коваленко (координаторка Регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості), Валерія Скворцова (координаторка проєкту), Світлана Конончук (загальна редакція)
Літературна редакторка – Мар'яна Добоні
Дизайнер – Сергій Буравченко

Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю авторів і не обов'язково відображає офіційну позицію Європейського Союзу.

Публікація доступна на сайті Національної платформи стійкості та згуртованості <http://national-platform.org/> та сайті УНЦПД www.ucipr.org.ua.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	05
I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТА ПРИФРОНТОВІ ТЕРИТОРІЇ	09
1. Зміни в системі управління	10
1.1. Рішення окупаційної влади	11
1.2. Доступ до публічної інформації	14
2. Гуманітарна ситуація	16
2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади	17
2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування	18
2.3. Евакуація	18
3. Робота над ідентичністю	19
3.1. Зміни в стандартах освіти	19
3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	21
3.3. Свобода віросповідання	22
4. Зміни в соціальній структурі	22
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	23
II. ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ	24
1. Зміни в системі управління	24
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	24
1.2. Доступ до публічної інформації	26
2. Робота над ідентичністю	26
2.1. Зміни в стандартах освіти	26
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	27
2.3. Свобода віросповідання	27
2.4. Національні меншини	28
3. Спільна справа	29
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	29
3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами	31
4. Зміни в соціальній структурі	32
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	32
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	33
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація	34
МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ	36

РЕЗЮМЕ

Тимчасово окуповані та прифронтові території

Протягом січня – лютого 2023 року Донецька область очікувала на так званий «великий наступ Росії», з одного боку, і запланований на весну контрнаступ українських сил оборони. Саме результати бойових дій визначатимуть подальшу долю області. Без зупинення агресора та витіснення його ближче до кордону з Росією неможливо стабілізувати ситуацію в регіоні й починати відновлювати інфраструктуру та економічну активність. Фактично область впоралася з головним завданням останнього часу – пережила вкрай важку зиму без значних перебоїв з комунальними послугами, що надихнуло певну частину мешканців на повернення додому, але сталість цього процесу буде залежати від безпекової складової.

Попри обов'язкову евакуацію, кількість населення в містах області, які розташовані далі від лінії фронту, продовжила зростати. Одна з причин економічна – висока вартість оренди житла в інших регіонах країни та відсутність роботи. Окрім того, багато людей, які повернулися, пояснювали своє рішення тим, що через повсюдні ракетні удари повністю безпечних міст в Україні наразі нема.

Утім, через російську агресію багато людей усе ще залишалося в більш безпечних регіонах. Вони вже тривалий час відірвані від своїх громад, що негативно впливає на рівень стійкості та згуртованості. Представники органів влади намагаються долати цю проблему через широке інформування про життя в області та розгортання мережі гуманітарних хабів, які не лише розподіляють гуманітарну допомогу, а й об'єднують людей навколо конкретної громади. Утім, якщо бойові дії будуть тривати й надалі, почуття відірваності від своєї громади та ступінь інтеграції в нові громади лише зростатиме. Цей тренд може вплинути на відновлення життя в містах області після завершення бойових дій.

На тимчасово окупованій території Донецької області окупаційна влада продовжувала спроби інтегрувати населення в політичне та управлінське життя Росії. Російська влада не надто довіряла місцевим колаборантам і намагалася ставити на керівні посади «перевіраних людей» з інших регіонів країни.

Гуманітарна ситуація в окупованій частині області була критичною. Зокрема, у Маріуполі, де, за підрахунками фахівців, залишалося щонайменше 100 тисяч людей, у більшості будинків не було опалення та водопостачання всю зиму. Місто Волноваха, розташоване на автошляху між Маріуполем і Донецьком, також сильно поруйноване. Інформації про життя в ньому мало.

Майже всі населені пункти Луганської області були під окупацією. На Кремінському та Сватівському напрямках спостерігалось загострення. Окупанти отримали наказ від російського Міністерства оборони прискорити мобілізацію.

Єдиний шлях евакуації з Луганщини й надалі пролягав через Росію й далі країни Балтії. Окупанти обмежили вільний в'їзд і виїзд із Северодонецька, Лисичанська та Рубіжного, а також примушували населення до набуття громадянства Росії.

Керівництво так званої «ЛНР» розглядало можливість реорганізації деяких міст області в селища міського типу, щоб скоротити бюджети й робочі місця. 60–80% Северодонецька, підконтрольного російським військам з кінця червня 2022 року, залишалося без комунікацій. Росіяни відключили на тимчасово окупованій території області мобільний інтернет.

В окупованих районах Луганщини склали список так званої «екстремістської літератури», яку потрібно вилучити з бібліотек. У Старобільську мешканців примушували віддавати дітей до «козацько-кадетського корпусу». В окупованому Новопскові вчителі-колаборанти силували дітей учити слова гімну Росії.

Северодонецька громада презентувала три проекти відбудови та сталого розвитку на інвестиційній конференції «Відродження нації. Муніципалітети України. Можливості для інвесторів та партнерів» у Варшаві.

У тимчасовій окупації перебувало 71,83% Запорізької області. Близько 15% жителів залишалося поблизу лінії фронту в умовах, складних для виживання: без освітлення, тепла, води, газу.

Запорізька область **входила** до п'ятірки регіонів за кількістю оголошених повітряних тривог. Російські війська постійно обстрілювали цивільні об'єкти, будинки мирних мешканців.

З 1 січня 2023 року окупанти заборонили обіг гривні, проводили рейди по магазинах, щоб вистежити ті, які її приймають. Окрім того, вони посилили відповідальність за обіг гривні, запровадивши високі штрафи за торгівлю в українській валюті – до 300 тисяч рублів (понад 3,5 тисячі євро).

Окупанти обмежили доступ до соціальної та гуманітарної допомоги мешканцям тимчасово окупованих районів Запорізької області: скоротився перелік отримувачів допомоги, зменшилася її кількість; для отримання деяких видів фінансової допомоги вимагали паспорт РФ; вугілля, попри обіцянки, безоплатно видавали тільки кільком категоріям жителів. Вигадували додаткові перешкоди для тих, хто хотів отримувати соціальну допомогу, і влаштовували незаконний збір інформації, наприклад змушували принести копії документів сусідів, щоб підтвердити потребу у фінансовій допомозі.

У регіоні почали видавати дозволи на транспортні засоби для переміщення захопленою територією. Ці перепустки мали видавати у створених окупантами «військових комендатурах» Мелітополя, Бердянська, Токмака і Василівки. Надалі такі перепустки для переміщення окупованою частиною Запорізької області мали стати обов'язковими.

Терор, викрадення, ґвалтування військовими неповнолітніх, пограбування, примусова евакуація за патріотичну позицію або небажання співпрацювати з окупаційною владою, рейди в пошуках підпілля, катування, фільтраційні дії, обшуки, вилучення з телефонів додатків українських банків, дефіцит ліків і відсутність повноцінного медичного обслуговування / лікування, примус до оборонних робіт (риття окопів та ін.) стали повсякденністю мирних громадян в окупації. У Запорізькій області зафіксували шість випадків сексуального насильства, вчиненого російськими військовими.

Окупанти фактично проголосили Мелітополь «столицею Запорізької області». Таким чином, місто стало центром ворожого угруповання всього захопленого півдня України. У Мелітополі зосередилася владна верхівка окупантів та їхніх російських кураторів. До міста найчастіше навідувалися представники російських ЗМІ та Кремля, там знімалися пропагандистські сюжети про ілюзію «мирного життя».

Школи в Мелітополі та інших окупованих населених пунктах стали пропагандистськими центрами, де працювали завезені з Росії педагоги та місцеві колаборанти. Вони щодня проводили з дітьми «розмови про важливе», під час яких переконували в тому, що Росія нібито врятувала їх від «нацистів». Також дітям розповідали, що захоплені території споконвіку були російськими, силували їх співати гімн Росії та писати «листи солдатам».

На початку року сталося кілька важливих для області кадрових рішень: 7 лютого на посаду голови Запорізької обласної військової адміністрації було призначено Юрія Малашка після звільнення в січні Олександра Старуха. Також було звільнено керівника Запорізької обласної прокуратури Віктора Приходька.

Близько 60% підприємств у Запоріжжі поновили свою роботу. Але обсяг продукції знизився, скорочувалася кількість працівників. Підприємства не могли працювати на повну, зокрема через проблеми з електроенергією. Після початку повномасштабної війни близько 26 запорізьких підприємств перемістилися на захід України.

Ситуація в Херсонській області залишалася вкрай важкою. Російські війська продовжували масово й хаотично обстрілювати правобережну частину Херсонщини, звільнену від російських окупантів, руйнуючи житлові масиви, критичну інфраструктуру, лікарні, школи, будинки культури, підприємства. Через непридатні для життя умови на звільнених територіях люди були змушені покинути свої домівки.

Тисячі гектарів землі заміновані й непридатні для землеробства. Підрип на мінах мирного населення – найпоширеніша причина гибелі після обстрілів. Через обстріли запальними снарядами зростає кількість пожеж у плавнях й островах дельти Дніпра. Значна частина населення в правобережних громадах або евакуйована, або загинула. Деякі населені пункти опинилися на межі зникнення.

Фактично агресор продовжував політику витіснення мирного населення з територій, де воно традиційно проживало. У першу чергу виїжджали найбільш активні, молоді, професійні кадри. Це галь-

мувало не лише відновлення та розвиток територій, а і якісне надання різних послуг, у тому числі адміністративних, соціальних, медичних.

Херсонщині активно допомагали волонтери, громадські активісти, міжнародні організації та влада через організацію гуманітарної допомоги, сприяння у відновленні, налагодженні мирного життя. Збройні Сили України тримали удар ворога та завдавали нищівних відповідей по бойових позиціях ворога.

Обласну військову адміністрацію очолив Олександр Прокудін. Міська військова адміністрація попри суспільну критику робила кроки до більшої прозорості та зрозумілості своїх рішень. Зовнішня допомога, активність громадян і розумні дії влади мають допомогти підвищити рівень стійкості та згуртованості жителів області.

У Харківській області погіршився безпековий стан. Хоча лінія фронту не змінилася, однак відчутно зросла загроза для Куп'янська та громади. Прямої загрози для Харкова не було, як і критичного скупчення російських військ на державному кордоні (на відстані 20–30 км до міста). Це могло сигналізувати про бажання російської армії вести наступальні дії лише з південно-східної частини області.

Зростання темпів евакуації населення не передбачалося. Очікувалося, що міжнародні гуманітарні організації, які надають допомогу постраждалому населенню, посилять свою роботу.

Політичний простір виглядав доволі рівним – суперечки між владою міста та очільником області були мінімальними. Це можна пояснити мобілізацією ресурсів в умовах кризи та фокусуванням на питанні відновлення збалансованого життя після деокупації. Повернення життєздатності не лише окремим населеним пунктам області, а й районам Харкова (Північна Салтівка) було головним завданням усієї управлінської ланки.

На фоні публічних закликів і загальної тенденції до «очищення» влади більшість прихованих або відкритих прихильників «руського мира» були усунені з посад. Це відбувалося без привернення уваги медіа.

Робота із цивільним населенням для консолідації та адаптації, а також ресоціалізації на деокупованих територіях була точковою. Переважно вона стосувалася окремих вразливих груп людей: людей з інвалідністю, дітей або людей похилого віку. Менша увага приділялася жінкам (особливо тим, що пережили період окупації), були доступні лише декілька ліній психологічної підтримки та опосередковані канали комунікації.

Тривало [відновлення](#) електропостачання, особливо на деокупованих територіях. Загальна кількість абонентів, які залишалися [без світла](#) в Харківській області, становила близько 35 тисяч. Десь 11 тисяч були під тимчасовою окупацією.

Пріоритетом економічного сектору області стала підготовка до посівної кампанії, яка, зокрема, передбачає гуманітарне розмінування регіону. Цілком можливо, що зросте кількість випадкових жертв внаслідок детонування боєприпасів через потепління та бажання людей поїхати на «дачі», більшість з яких розташована на деокупованих територіях або там, де ще недавно проходила лінія фронту.

На початку лютого голова російської Ради Федерації Валентина Матвієнко [заявила](#), що вибори на окупованих українських територіях відбудуться 10 вересня 2023 року, а підготовка до них уже почалася. За даними російської Центральної виборчої комісії, у вересні паралельно пройдуть майже 60 виборчих процесів – переважно до парламентів республік і законодавчих органів російських міст. Зокрема, заплановані вибори до «парламентів» окупованих Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. У Кремлі вважають, що це дозволить легалізувати процес окупації. Політичні партії РФ розбудовують свої мережі в окупованих регіонах з фокусом на майбутні вибори.

Території під управлінням українського уряду

У західних і південних цільових областях на кінець лютого дещо стабілізувалася та покращилася ситуація з постачанням електроенергії, зокрема завдяки підвищенню температури повітря та збільшенню виробництва електроенергії в країні. Стабілізаційних та аварійних відключень практично не було, що загалом позитивно вплинуло на населення.

За [даними](#) Міністерства економіки України, за рік повномасштабної війни до більш безпечних регіонів країни переміщено 800 підприємств, 623 з них уже почали працювати на новому місці. Най-

більше підприємств переїхало до Львівської (24%), Закарпатської (14,5%), Чернівецької (9,8%), Івано-Франківської (8,3%), Тернопільської (6,3%) областей. Ще 239 підприємств шукали місце або способи транспортування. Понад 650 підприємств, які планували перевезти свої виробничі потужності, відмовилися від релокації після звільнення територій, де вони розташовані.

Упродовж звітної періоду в Чернівецькій області налагоджувалася робота митниць на українсько-румунському кордоні, відкрився новий пункт пропуску («Дяківці – Раковець»), що важливо з огляду на війну та активну гуманітарну взаємодію з Румунією. Закарпаття із середини січня відновило пасажирське залізничне сполучення з Румунією. Після 17-річної перерви з Рахова до станції Валя Вішеулуй [вирушив](#) перший поїзд. Актуальність запуску міжнародного сполучення в Укрзалізниці пояснили великою кількістю тимчасових переселенців з України в румунських містах.

Органи місцевого самоврядування областей продовжували співпрацювати з державними структурами європейських країн і міжнародними фондами для допомоги внутрішньо переміщеним особам, фінансового та матеріально-технічного забезпечення життєдіяльності регіонів.

У цільових регіонах активно працювали різноманітні міжнародні організації, хаби тощо, спрямовані на надання гуманітарної допомоги, доступу населення до медичних та інших послуг. Цикл новорічно-різдвяних свят дещо знизив політичну активність, проте виявив нові форми збору коштів для допомоги воїнам.

Кількість переселенців стабілізувалася, проте існувала нагальна потреба в створенні для них комфортних умов проживання. Частково цю проблему місцева влада розв'язувала шляхом розселення внутрішньо переміщених осіб у відремонтовані, придатні для життя приміщення. Облаштування та матеріально-технічну базу забезпечували міжнародні донорські організації. Також у громадах відкривали нові модульні містечка. Проте цього недостатньо. Багато переселенців орендують помешкання, але не всі родини можуть дозволити собі це фінансово, тому потреба в забезпеченні житлом дуже гостра.

Внутрішньо переміщені особи також зіткнулися з проблемою пошуку роботи за фахом, особливо в малих громадах і сільській місцевості. Відзначимо, що переселенці часто працевлаштовуються не за фахом, тому мають потребу в перекваліфікації та навчанні.

У цільових регіонах, як і в усій Україні, циркулювали наративи російської пропаганди, щоправда, місцеві медіа систематично їх розвінчували. Зростала увага активістів до проблем національної пам'яті та увіковічення подій російсько-української війни, що позитивно сприймалося громадами.

Зростання кількості повідомлень про ухилянтів від служби в Збройних Силах України, спроби [незаконного перетину](#) кордону та ризики відправки на фронт непідготовлених новобранців свідчили про актуалізацію теми мобілізації. Мобілізаційні заходи спричиняли певне суспільне напруження. Водночас розвивалася практика формування військових частин на базі Національної поліції, Державної прикордонної служби та Національної гвардії України з вмотивованих добровольців.

I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТА ПРИФРОНТОВІ ТЕРИТОРІЇ

Протягом січня – лютого 2023 року лінія фронту в Донецькій області значно не змінилася, найбільш запеклі бої тривали навколо Бахмуту, Авдіївки та Вугледару. Російські війська після захоплення Соледаду в середині січня намагалися докласти максимум зусиль для оточення та захоплення Бахмуту. Утім, на час написання звіту місто не було оточене, а Збройні Сили України (далі – ЗСУ) мали можливість підвозити туди все необхідне, а також проводити ротацію та евакуацію поранених. Українська влада кілька разів наголошувала, що не має наміру здавати Бахмут росіянам, проте й утримувати його за будь-яку ціну також не буде. Невдачами закінчувалися й спроби росіян захопити місто Вугледар. За повідомленням сил оборони, під час спроб штурму там було [знищено](#) бригаду морської піхоти Тихоокеанського флоту Росії.

Українські військові продовжували завдавати ударів по складах боєприпасів і центрах розташування військ на окупованій території. Інформацію про більшість ударів і їхні наслідки українські військові офіційно не оприлюднювали й не коментували. Утім, у ніч з 31 грудня на 1 січня українські військові завдали удар по училищу № 19 у передмісті Макіївки. Через те, що в приміщенні зберігалися боєприпаси, а поряд розміщувалася військова техніка, відбулася детонація та пожежа, яка майже повністю зруйнувала будівлю. Попри традицію не інформувати про загибель своїх солдатів, через велику кількість жертв Міністерство оборони Росії було змушене визнати факт удару та [повідомити](#) про 89 загиблих солдатів. Окрім того, щонайменше 70 поранених [вирушило](#) на лікування до Самари. Незалежні джерела говорили про 400 жертв і ще близько 300 травмованих. За кілька днів після удару з'явилося відео, на якому нібито важко поранений внаслідок цього удару солдат повідомив, що велика кількість жертв пов'язана з тим, що всіх військових зібрали в актовій залі училища, щоб послухати новорічне привітання Володимира Путіна.

На Запорізькому напрямку на початку року велися інтенсивні бої по всьому фронту. Ворог продовжив обстрілювати українські позиції, застосовуючи танкове озброєння, реактивну та ствольну артилерію вздовж усієї лінії зіткнення. Попри поточний оперативний фокус на Донбасі, для росіян було критично важливо утримувати оборону і в Запорізькій області, про що [йшлося](#) в розвідувальному огляді Міністерства оборони Сполученого Королівства. Як стверджувала британська розвідка, посиляючись на знімки з відкритих джерел, станом на 7 лютого РФ ще більше зміцнила оборонні укріплення в центральній частині Запорізької області, зокрема поблизу міста Тарасівка. Окрім того, станом на 8 січня Росія встановила оборонні укріплення між містами Василівка та Оріхів.

У Херсонській області тривали бойові дії. Насамперед відбувалися артилерійські дуелі та працювали диверсійно-розвідувальні групи в низов'ї Дніпра. Російські війська продовжили застосовувати масові щоденні хаотичні обстріли населених пунктів. Сотні будинків були пошкоджені. Постійних обстрілів зазнавали навчальні та лікарняні заклади, будівлі установ, архітектурні пам'ятки. У лютому від обстрілів також постраждали будівлі архіву, суду, профспілок, залізничного та автовокзалу.

На лівому березі Дніпра окупанти виділили 15-кілометрову зону, зобов'язавши людей покинути її. Сюди потрапили дві найбільші агломерації лівобережної частини Херсонської області – Каховська з містами Каховка та Нова Каховка й Олешківсько-Голопристанська, яка належить до херсонської агломерації. Окупанти вже евакуювали або евакуюювали установи, розташовані тут, в інші міста області (Скадовськ, Генічеськ). Ця зона зазнавала інтенсивних артобстрілів.

Протягом лютого на Харківщині відбулися суттєві зміни на фронті. Значно активізувалися бойові дії на Куп'янському напрямку. Прикордонні та прифронтові населені пункти зазнавали постійних мінометних й артилерійських обстрілів. У декілька разів зросла інтенсивність ракетних обстрілів Хар-

кова. Суттєвих пошкоджень зазнала будівля Харківського національного університету міського господарства імені О. М. ім. Бекетова та історичний центр міста.

Збройні сили противника продовжували контролювати майже всі населені пункти Луганської області. Українські сили оборони витримували важкі бої на Кремінському та Сватівському напрямках. Окупаційні війська **вели** атаки хвилями за підтримки артилерії та авіації. При цьому вони встановили на Луганщині потужну систему радіоелектронної боротьби, яка обмежує роботу дронів.

Військові та військово-цивільні адміністрації, що є частиною української системи управління, продовжували керувати процесами на окупованих після 24 лютого 2022 року територіях, перебуваючи за їхніми межами.

1. Зміни в системі управління

>> **ЗАКОННІ МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ В ПЕРІОД ОКУПАЦІЇ ЧАСТИНИ РЕГІОНУ. ДЕОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ**

Військові адміністрації в Харківській області зосередилися на відновленні критичної інфраструктури та створенні більш сприятливих умов для громад. Значно поглибилися відносини між місцевими органами влади та міжнародними організаціями. Усе частіше з'являлися повідомлення про візити іноземних гостей і робочі зустрічі з очільниками гуманітарних офісів системи ООН в Україні для продовження співпраці заради надання гуманітарної допомоги постраждалому населенню.

Зазнало змін і політичне середовище. Велика кількість депутатів, у публічному просторі відомих як прихильники «руського мира», були змушені скласти депутатські мандати. Переважно це депутати двох партій – «Опозиційна платформа – За життя» (далі – ОПЗЖ) і «Блок Кернеса «Успішний Харків». Звільнився з посади і втратив мандат заступник голови обласної ради Богдан Мальований, обраний від нині забороненої ОПЗЖ. Перед тим у соціальних мережах і медіа з'явилися повідомлення про наявність у нього російського громадянства.

На Харківщині були створені мобільні слідчо-прокурорські групи, які фіксували та розслідували воєнні злочини російських окупантів. За даними керівника обласної прокуратури Олександра Фільчакова, з 24 лютого 2022 року в Харківській області загинули 1 780 мирних жителів, ще 2 718 – були поранені. За його словами, мобільні слідчо-прокурорські групи повністю оглянули 67% звільнених територій. Правоохоронці виявили 21 катівню, обладнану агресором на території Куп'янського (9), Ізюмського (7), Харківського (4) і Чугуївського (1) районів.

Через велику кількість ремонтних робіт, які проводилися в Харківській області, з'являлися повідомлення про нецільове використання коштів або корупційні схеми. Один з таких скандалів розгорівся навколо Вільхівської сільської ради, яка закупила будівельні матеріали за завищеними цінами, про що повідомив Харківський антикорупційний центр.

За загальними оцінками, станом на середину лютого закрилося близько 80% харківських підприємств, які працювали до повномасштабної війни. Частина з них не планувала відновлювати діяльність щонайменше до середини весни. Насамперед це пов'язано з можливими наступальними діями російської армії та постійними обстрілами прифронтових громад, відсутністю належної мережі банківського обслуговування.

7 лютого начальником Херсонської обласної військової адміністрації призначено колишнього керівника обласного управління Національної поліції Олександра Прокудіна, що викликало серйозні дискусії на місцевому рівні. Частина активістів гостро розкритикувала таке призначення. Деякі видання відразу пригадали чутки про корупційні схеми, нібито пов'язані з Олександром Прокудіним. Впливове видання «Мост» наводило подробиці, як його двічі звільняли з посади керівника обласного управління поліції у 2021 та на початку 2022 року і він не віддавав ключі від свого кабінету. Головні критики Прокудіна закидали йому саботаж у розслідуванні трагічної загибелі відомої громадської активістки Катерини Гандзюк після нападу в липні 2018 року. Водночас частина громадськості щиро підтримала нове призначення.

Увечері 23 лютого у відеозверненні Олександр Прокудін повідомив, що бере під «ручне управління» міську військову адміністрацію. Він не розповів подробиці громадськості, але в соціальних ме-

режах з'явилася копія документа з переліком доручень для начальниці міської військової адміністрації Галини Лугової. Так, претензії до міської військової адміністрації стосувалися незадовільного рівня розв'язання гострих міських проблем (доставки гуманітарної допомоги, стану підготовки укриттів і бомбосховищ, поновлення пошкоджених від обстрілу будинків), витрат міського бюджету в розрізі розпорядників коштів і спеціальних та загальних фондів бюджету, особливо КП «Парки Херсону», і роботи виконавчих органів міста. Подібний перелік претензій і злив інформації засвідчив, що між начальниками обласної та міської військових адміністрацій і між начальницею міської військової адміністрації та підлеглими існувало серйозне напруження, яке могло завершитися зміною міської влади.

Начальники обласної та міської військових адміністрацій проводили зустрічі з представниками громадських організацій, які залучають волонтерів, привозять гуманітарну допомогу громадам Херсону та правобережним районам області. 22 лютого Олександр Прокудін зустрівся з лідерами волонтерської ініціативи «Волонтерський десант 2.0», які прибули в Херсон. З такою ініціативою виступила ГО «Координаційний гуманітарний штаб Одеської області». Ідею підтримали понад 20 волонтерів з Одеси, Києва, Львова, Запоріжжя, Херсона. Ініціативна група вже працювала в місті в грудні. Волонтери мали намір допомогти районним у місті радам і благодійникам організувати евакуацію, адресну доставку гуманітарних наборів, розгортати мережі гуманітарних штабів тощо.

Олександр Прокудін двічі виїздив на позиції військових. Також він зустрівся з народними депутатами України від Херсонської області. Усі вони представляють партію «Слуга народу» та вперше в такому складі відвідали Херсон після його звільнення 11 листопада 2022 року.

Надалі зменшувалася кількість народних депутатів, обраних від нині забороненої ОПЗЖ. 24 лютого Верховна Рада України позбавила мандатів трьох парламентарів, серед них – Юрій Солод, обраний від 47 виборчого округу на Донеччині. За результатами виборів 2019 року до Верховної Ради України пройшло 12 депутатів від Донецької області. На час написання цього звіту п'ять з них припинили свої повноваження або не брали участі в роботі парламенту. Дмитро Лубінець (60 округ, м. Волноваха) з липня 2022 року обіймає посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Вадим Новинський (57 округ, м. Маріуполь) склав повноваження за власним бажанням, Андрія Аксьонова (49 округ, м. Покровськ) позбавлено повноважень у січні 2023 року, Федір Христенко (46 округ, м. Бахмут) утік до Росії та не бере участі в роботі парламенту. Як відомо, проводити вибори в умовах воєнного стану заборонено.

Водночас з 2014 року в області не функціонує обласна рада, а її функції перейняла обласна військово-цивільна адміністрація. Після повномасштабного російського вторгнення фактично зупинилася робота міських рад, а їхні функції виконують військові адміністрації майже в усіх громадах Донецької області.

Протягом звітного періоду відбулося декілька важливих для Запорізької області кадрових рішень: на посаду начальника обласної військової адміністрації призначено Юрія Малашка, який з 2018 року очолював військову адміністрацію Красногорівки Донецької області, а протягом 2020–2022 рр. працював заступником керівника антитерористичного центру Служби безпеки України. Також Генеральний прокурор звільнив керівника Запорізької обласної прокуратури Віктора Приходька. Зміни торкнулися й керівного складу одного із засадничих для міста підприємств: Олександр Мироненко покинув посаду генерального директора «Запоріжсталі», новим керівником став Роман Слободянюк.

1.1. Рішення окупаційної влади

Протягом моніторингового періоду тривало включення тимчасово окупованих територій України в систему влади Російської Федерації. 23 грудня 2022 року представники окупованих областей [Олександр Ананченко](#) (у 2018–2022 роках очолював «уряд «ДНР») і [Наталія Ніконорова](#) (у 2016–2022 рр. – «міністерка закордонних справ «ДНР») [отримали](#) посвідчення членів Ради Федерації Федеральних Зборів РФ. «Сенаторами» стали також Ольга Бас і Дар'я Лантратова («ЛНР»), Дмитрій Ворона (окупована частина Запорізької області), Костянтин Басюк (окупована частина Херсонської області).

>> КАДРОВА ПОЛІТИКА

Росія продовжила збільшувати представництво силових органів на тимчасово окупованій частині Запорізької області. В останні дні січня в російському Єдиному державному реєстрі юридичних осіб з'явилися [дані](#) про «Управление Федеральной службы безопасности РФ по Запорожской области». Керівником «управления» призначено Олександра Гаглазова, який раніше виконував обов'язки начальника Управління Федеральної служби безпеки Росії по Тамбовській області й був першим заступником начальника такого ж управління в Кабардино-Балкарській Республіці.

У «ЛНР» російська влада все менше довіряла колаборантам. Кремль переставав на них покладатися і звозив у псевдореспубліку чиновників з Росії. У Луганській обласній військовій адміністрації [повідомили](#), що заступником окупаційної адміністрації в Лисичанську став заступник прем'єр-міністра Республіки Татарстан Євгеній Варакін.

>> АДМІНІСТРАТИВНИЙ УСТРІЙ

За аналогією до так званих «ЛНР/ДНР», що мають так звану «конституцію», на тимчасово окупованих територіях Запорізької області росіяни вводили [статут](#) для синхронізації із законодавством РФ. «Робота над статутом Запорізької області, а в нас буде саме статут, а не конституція, ведеться вже не один місяць. По суті, статут уже написаний. Він має близько 20 сторінок. Він важливий для синхронізації законодавства з Російською Федерацією, частиною якої стала Запорізька область», – заявив представник окупаційної адміністрації регіону Володимир Рогов. За його словами, статут буде затверджено після виборів, запланованих на вересень 2023 року.

На Луганщині російські окупанти хотіли змінити статус частини захоплених міст на селища, щоб скоротити витрати, зокрема на соціальну інфраструктуру. За [даними](#) Луганської обласної військової адміністрації, «будуть анульовані або скорочені місцеві адміністрації, персонал комунальних підприємств, обіцяють ще більш обмежений бюджет, оптимізацію мережі лікарень, шкіл та дитсадків».

Після захоплення Соledару Донецької області російські окупанти [адміністративно приєднали](#) його до Шахтарська. Фактично місто перестало існувати. Спочатку це не визнавали, проте так званий «тимчасовий керівник «ДНР» Пушилін [заявив](#), що у «звільненому місті» не планується відкривати гуманітарний центр партії «Единая Россия», хоча зазвичай це робилося в будь-якому найменшому населеному пункті після його захоплення. Формальною причиною була евакуація мешканців у підконтрольну Росії частину області. Утім, пізніше Пушилін [визнав](#), що Соledару фактично більше не існує – під час штурму його було перетворено на руїни.

>> ПАСПОРТИЗАЦІЯ

На тимчасово окупованій території Донецької області продовжували видавати російські паспорти. За [повідомленням](#) пропагандистських ЗМІ, 550 тисяч мешканців окупованих частин області отримали паспорти РФ. На початку року було повідомлено про 34 пункти прийому документів для отримання російського паспорта. Проте вже в лютому так званий «голова «ДНР» Денис Пушилін зазначив, що цього недостатньо, і [пообіцяв](#), що кількість пунктів зросте в кілька разів.

Радник маріупольського міського голови Петро Андрющенко [повідомив](#), що в школах Маріупольського району учнів 9 та 11 класів окупанти змушували отримувати паспорти РФ, інакше вони не отримають атестат. Він зазначив, що школярі 9 класів могли зробити паспорт лише в тому випадку, якщо їхні батьки вже мали російський паспорт.

В Алчевську Луганської області вишикувалися черги за паспортами. Примусово [паспортизували](#) працівників металургійного комбінату, яких не допускали до роботи без нового папірця. Вибір – звільнитися або йти до паспортного столу.

Росіяни продовжили активну паспортизацію й жителів тимчасово окупованої частини Запорізької області. За [даними](#) міського голови Мелітополя Івана Федорова, окупаційна влада вимагала від місцевих жителів до 1 червня отримати паспорт РФ. Тих, хто не оформить цей «документ», чекає покарання – відбиратимуть житло, транспорт і майно. За його словами, «паспорти, які наразі роздають на окупованих територіях, [не діють](#) на території Росії та тимчасово окупованого Криму, а самі прикордонники РФ називають ці паспорти внутрішніми для тимчасово окупованих територій Запорізької

та Херсонської областей». В Енергодарі російські війська **примусили** близько трьох тисяч працівників Запорізької АЕС отримати російські паспорти.

>> ФІНАНСИ

18 січня так звана «народна рада «ДНР» затвердила «бюджет «ДНР» на 2023 рік». Пропагандистські ЗМІ наголошували, що це перший бюджет «республіки як суб'єкта Російської Федерації». Цей «документ» **передбачає**, що видатки «республіки» становитимуть 196,1 мільярда рублів. З них лише 25 мільярдів (близько 13%) передбачено з власних податкових надходжень, інші 170 мільярдів – російські платники податків просто передадуть у вигляді «незворотних надходжень». Як саме будуть розподілені ці видатки, наразі не відомо, оскільки відповідні додатки до «бюджету» не оприлюднені. Проте, за повідомленням пропагандистських ЗМІ, які посилаються на так званого «голову уряду «ДНР», 70% бюджету буде спрямовано на виплату заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат.

Російські окупаційні сили з 1 січня 2023 року «заборонили» обіг гривні на захоплених територіях Херсонської та Запорізької областей. Місцеві жителі обмінювали запаси гривні на рублі або шукали точки, де ще можливо перевести в готівку гроші з карток українських банків. За **даними** заступника начальника Бердянської міської військової адміністрації Олександра Пасічника, розрахуватися українською готівкою можна було лише в маленьких магазинах. Ціни вказувалися в рублях. Термінали українських банків не працювали з 1 січня.

В окупованій Каховці російські військові **проводили** рейди для вилучення з обігу гривні. Вони перевіряли торговельні точки на наявність української валюти та погрожували підприємцям вилучити готівку й товар, якщо знайдуть її.

Від початку січня в окупованих регіонах Луганської області тривали рейди окупантів по магазинах – шукали тих, хто приймав гривню. Повідомлялося про затримання валютників, які здійснювали її обіг. Окрім того, під час обшуків вилучали банківські термінали. Щоб посилити відповідальність за обіг гривні, віднедавна за продаж товарів в українській валюті на окупованих територіях передбачено штраф 300 тисяч рублів (понад 3,5 тисячі євро).

>> ЗАПОРІЗЬКА АЕС

Росія **зміннила** юридичну адресу Запорізької АЕС. Окупанти намагалися «підпорядкувати» станцію Москві. Енергоатом **запевнив**, що фейкова зміна юридичної адреси не допоможе росіянам контролювати атомну станцію.

16 січня міністр енергетики України Герман Галущенко під час спільного брифінгу з генеральним директором МАГАТЕ Рафаелем Гроссі **заявив** про погіршення ситуації. За його словами, на станції відбувався постійний тиск на людей, оскільки окупанти не отримали очікуваних результатів щодо підписаних контрактів. Також ішлося про погіршення технічного стану. «Зараз станція не працює, лиш отримує енергію з української сторони. Ситуація складна, і це відмічають експерти з МАГАТЕ. Є позиція про те, що треба, щоб хоча б кілька блоків працювало, вони доводили цю позицію до росіян», – сказав Галущенко.

11 січня Генеральний штаб ЗСУ **повідомив**, що в тимчасово окупованому Енергодарі російські окупаційні війська позбавили майже 1,5 тисячі працівників Запорізької АЕС перепусток і доступу на підприємство. При цьому окупанти шукали нових працівників для атомної станції на території РФ і готували житловий фонд для них шляхом так званої «націоналізації» квартир місцевих жителів, які виїхали.

Працівникам, які підписали контракти з російськими загарбниками, самопроголошене «керівництво» станції **зменшило** зарплатню майже вдвічі – на 45%, пояснивши це тим, що роботу станції зупинено, її блоки не експлуатуються, а тому виплачувати всі гроші не потрібно.

11 лютого Державна інспекція ядерного регулювання України **заборонила** експлуатацію енергоблоків 3, 4, 5, 6 Запорізької АЕС через неможливість усунення виявлених порушень вимог ядерної та радіаційної безпеки.

>> ПІДПРИЄМСТВА

Окупанти продовжували змушувати підприємців переходити під юрисдикцію Росії. У Херсонській області розпочалися експропріації підприємств. Так, наприкінці лютого стало відомо, що окупан-

ти незаконно [передали](#) каховське підприємство «Чумак» під управління кримської компанії «Олива груп». За словами мешканців Каховки, останні кілька місяців підприємство «Чумак» не працювало. Його територію охороняло декілька озброєних військових, а з цехів долинали звуки, які свідчили про демонтаж виробничих ліній. Окупанти дуже хотіли запустити виробництво, однак так і не змогли цього зробити. Для цього вони не мали необхідного програмного забезпечення, зокрема SAP – загальної системи контролю за виробництвом і його якістю. Вони не змогли підібрати персонал для виробничих ліній. Окрім того, для запуску ліній, які простоювали більше ніж пів року, потрібен код від заводу-виробника.

Тривала інтеграція підприємств на окупованих територіях Донецької області в структуру органів держави агресора. Зокрема, упродовж січня – лютого Пошта Росії фактично завершила приєднання так званої «Пошти Донбасу» до своєї структури. З 13 лютого для відправлень мали [використовуватися](#) лише державні знаки поштової оплати РФ. При цьому так звана «Пошта Донбасу» начебто не припинила свого існування та мала випускати ювілейні марки й поштові листівки. Слід зазначити, що з 2014 року поштовий оператор самопроголошених республік перетворився в потужний пропагандистський механізм, який популяризував війну, поширював російські наративи, спрямовані, зокрема, на прославлення радянського минулого. Наприклад, перед Новим роком було випущено поштові марки, картки та навіть сувенірну монету, присвячену 100-річчю утворенню СРСР. Окрім того, свого часу виходили поштові картки із зображеннями Сталіна, Брежнєва та інших радянських функціонерів. Підприємство активно випускало марки з так званими «героями республіки», на яких були зображені загиблі бойовики. Ще одним пропагандистським завданням підприємства було прославлення завоювання російською армією міст на сході та півдні України – спеціальні марки випускалися з нагоди захоплення Маріуполя, Волновахи та Соледару.

Обладнання картонно-тарного комбінату в Рубіжному Луганської області [демонтували й вивозили](#) на Кубань. За словами співробітників, там розташований аналогічний завод. Ситуація схожа на ту, що склалася в Сєвєродонецьку, звідки все вціліле на «Азоті» обладнання вивозили в Росію.

>> РОЗБУДОВА ПАРТІЙНИХ СТРУКТУР РФ

У січні в Мелітополі Запорізької області для організації партійного осередку для участі в майбутніх виборах [побував](#) голова партії «Справедливая Россия» Сергій Миронов.

>> ЖИТЛО

В окупованих районах Луганської області побільшало випадків мародерства квартир. Щодня поповнювався список помешкань, які росіяни планували «реквізувати», якщо власники не звернуться до них. Спочатку йшлося про 20–30 квартир на тиждень, потім доходило до сотні, їх відразу грабували, туди заселяли або військових, або людей зі знищених війною міст.

1.2. Доступ до публічної інформації

Підконтрольні Росії медіа наприкінці 2022 року почали [анонсувати](#) появу нового оператора супутникового телебачення під назвою «Русский мир». Зазначалося, що він створений спеціально для мовлення на окуповані регіони України: зокрема, Луганську, Донецьку, Запорізьку і Херсонську області, а також територію Автономної Республіки Крим і Севастополя. У 2023 році підконтрольні Росії так звані «адміністрації» окупованих частин Херсонської та Запорізької областей почали закликати місцевих жителів подавати заявки на безкоштовне встановлення обладнання, потрібного для перегляду «Русского мира». У пакет входило двадцять російських і дев'ять місцевих телеканалів.

Доступність українських медіа на окупованих територіях слабка, [розповіла](#) жителька міста Пологи Запорізької області: «...українське Т-2 працює здебільшого виключно на територіях, які межують з лінією фронту, тобто просто добиває сигнал. Решта територій транслює тільки російське Т-2. Людей в певному сенсі дуже рятує супутникове телебачення. Завдяки саме супутнику більшість людей отримують достовірну інформацію з України. ...На території Пологівського району жодна україномовна радіостанція не транслюється».

За підсумками 2022 року, на тимчасово окупованих територіях Донецької області **створено** сім ЗМІ, які просували наративи окупантів. У Маріуполі почали працювати радіостанція «Радио Бриз» (веде мовлення з окупованого в серпні 2014 року Новоазовська), телеканал «Мариуполь 24», а також відновила роботу газета «Приазовский рабочий». У селищі Нікольське (яке окупанти називають старою радянською назвою Володарське) почала виходити газета «Зоря Приазовья», у Волновасі – «Наше слово», а в Мангуші – «Сельская новь».

Росіяни відключили на окупованій території Луганської області мобільний інтернет. Оператор стільникового зв'язку «Лугаком», брендований з 1 липня 2022 року як «МКС», **оголосив**, що за розпорядженням окупаційного уряду зв'язок буде відключено з 11 лютого 2023 року. Послуга мала бути вилучена з усіх мобільних планів. Так окупанти намагалися боротися з рухом опору, щоб люди не могли повідомляти про місця дислокації російських військових і рух техніки, а також ізолювати від українського інформаційного простору.

На території Запорізької області росіяни продовжували інформаційну війну, створюючи фейкові повідомлення та розміщуючи їх на своїх пропагандистських ресурсах. Так, в Інституті вивчення війни **припускали**, що російські джерела поширювали заяви про те, що окремі групи іноземців служать у російському добровольчому батальйоні в Запорізькій області, щоб дати цим державам сигнал, що в них нібито є місцеві групи, які дотримуються проросійських поглядів. Наприклад, 2 лютого російські ЗМІ та пропагандистські телеграм-канали поширили інформацію про те, що турецькі добровольці розпочали бойову підготовку разом з добровольчим батальйоном імені Судоплатова, який створив і фінансує ставленик РФ, керівник окупаційної «адміністрації» Євген Балицький. Одне джерело РФ додало відео, на якому анонімний доброволець розмовляє турецькою мовою, але більше не було жодного іншого візуального підтвердження того, що громадяни Туреччини служать у добровольчому батальйоні. Російські джерела також стверджували, що в одному добровольчому батальйоні служать громадяни Сербії та Швеції.

>> ДЕОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

Публічна комунікація влади деокупованих громад Харківщини **змінилася** – більшість відновила публікації на офіційних ресурсах (окрім Куп'янської та Вовчанської). Зростає кількість повідомлень на офіційних ресурсах мерів міст у соціальних мережах. Це допомогло значно пришвидшити спілкування з громадянами та створити альтернативні канали комунікації за відсутності доступу до регіонального телебачення.

Призначення Олександра Прокудіна начальником Херсонської обласної військової адміністрації кардинально не змінило ситуацію з відкритістю та прозорістю роботи обласної влади. На офіційному сайті були відсутні розпорядження очільника області, текст обласного бюджету, інформація про керівництво адміністрації. Не було відомостей про керівництво районних військових адміністрацій. У телеграм-каналі обласної військової адміністрації були оприлюднені лише два розпорядження нового очільника області – про заборону фотографувати та робити відео позицій українських військ й об'єктів інфраструктури та про запровадження додаткових заходів безпеки на річницю початку широкомасштабної військової агресії.

Аналогічна ситуація склалася з доступом до розпоряджень Херсонської та Бериславської районних військових адміністрацій. Було лише одне розпорядження начальника Херсонської районної військової адміністрації. Розпорядження та накази Херсонської міської військової адміністрації частково публікувалися ще на початку січня 2023 року. У другій половині січня та в лютому жодного тексту не оприлюднено.

Важливим нововведенням керівника області були регулярні короткі відеозвіти у фейсбуку та офіційному телеграм-каналі обласної військової адміністрації про зроблене, проблеми та успіхи.

Херсонська міська військова адміністрація із січня активізувала інформування громадськості, налагодження зворотного зв'язку. Відбулася зустріч з представниками ЗМІ, пізніше Галина Лугова поспілкувалася з мешканцями міста онлайн у фейсбуку. Також міська влада почала більш активно комунікувати з різними групами. Якщо в грудні Галина Лугова зустрічалася з мешканцями Херсону лише у відповідь на акції протесту або петиційні кампанії, то з лютого подібні зустрічі стали регулярними.

2. Гуманітарна ситуація

Окуповані території Донецької області продовжували відчувати нестачу питної води. Неможливо було забезпечити цілодобове водопостачання навіть у Донецьку. Це стало настільки великою проблемою, що збільшення водопостачання з двох до п'яти годин на добу стало чи не головним новорічним подарунком, про який [повідомили](#) всі окупаційні ЗМІ. Проблема пов'язана з припиненням постачання води по каналу «Сіверський Донець – Донбас» через бойові дії.

60–80% Северодонецька (Луганська область), який контролюють російські війська з кінця червня 2022 року, [залишалося](#) без комунікацій. Про це [повідомив](#) голова Северодонецької міської адміністрації Олександр Стрюк: «Будинки, які більш-менш вціліли, намагаються облаштувати для проживання військових. Частина кварталів – заживили електрикою. Завозять модульні котельні, які намагаються кустарно приєднати до обірваних мереж. Але 60–80% міста перебуває без комунікацій, тому це острівці життя, які роблять суто під своїх». За його словами, медикаменти завозили з Росії, проте їх бракувало. У місцевій лікарні була мінімальна кількість медичного персоналу – із Северодонецька, а також окупованого Луганська.

За [даними](#) Луганської обласної військової адміністрації, у тимчасово окупованому Лисичанську через відсутність централізованих комунальних послуг у багатоповерхівках замерзла каналізація, а у квартирах розірвало бойлери, адже під час евакуації люди не злили воду.

Ситуація на лівому березі Дніпра в 15-кілометровій зоні (Херсонська область) залишалася складною. Місцеві мешканці потерпали від нестачі продуктів, високих цін, постійних обстрілів. Російські солдати напрацювали практику помсти місцевим мешканцям: за кожне точне попадання українських військ вони обстрілювали населені пункти, бо вважали, що саме місцеві жителі «видали» точне розташування бойових позицій. За останніми повідомленнями, лікарняні заклади, вивезені з 15-кілометрової зони, почали поступово повертатися. Іноді виникали проблеми зі світлом. На окупованих територіях за 15-кілометровою зоною ситуація була важкою, але стабільною. Надавалися комунальні та медичні послуги, були продукти тощо.

За [словами](#) міського голови Мелітополя (Запорізька область) Івана Федорова, окупанти закрили можливість постачання гуманітарної допомоги в місто. Тому людям доводилося купувати в аптеках ліки в 3–4 рази дорожче, ніж вони коштували на підконтрольних Україні територіях. Росіяни [позбавили](#) жителів південної частини області медичних послуг. Спочатку забрали в цивільних усі лікарні на тимчасово окупованих територіях для поранених російських військових, а потім закрили виїзд до Запоріжжя, куди люди прямували в тому числі на лікування.

Через неконтрольований [скид](#) води на Каховській ГЕС рівень води в Каховському водосховищі стрімко знижувався. Через це великі населені пункти Енергодар, Мелітополь і Бердянськ почали стикатися з проблемою водопостачання.

>> ДЕОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

На звільнених територіях Херсонської області через постійні артобстріли жити було майже неможливо. Більшість магазинів, кафе, частина аптек не працювала й піддавалася постійному руйнуванню. В обласному центрі, де концентрувалася найбільша кількість людей, працював водопровід. Аварії досить швидко ліквідувалися. У більшість осель подавалося тепло. У лютому через постійні артобстріли в усіх теплогенерувальних організацій виникли проблеми з подаванням тепла. Їх подолали за кілька днів. Через проблеми з вивезенням сміття на міський полігон твердих побутових відходів сміття приймали полігони Київської області. На допомогу була передана сміттєзбиральна техніка та дві бригади комунальників з Києва. У населені пункти надходила гуманітарна допомога – продукти, матеріали для ремонту та обладнання.

У Херсоні та звільнених територіях розгорнули роботу гуманітарні штаби. Допомога регулярно надходила від міжнародних громадських організацій, благодійників і волонтерів, зокрема: 1) продукти: продуктові набори, хліб, свіжі овочі, консервація, готові обіди, питна вода; 2) гігієнічні набори та товари першої потреби, а також ковдри, рушники, електрообігрівачі, матраци, планшети для дітей, «буржуйки»;

3) будівельні матеріали для ремонту пошкоджених будівель, вугілля, паливо тощо; 4) матеріали для відновлення інфраструктурних об'єктів, підтримки мережі пунктів незламності, обладнання бомбосховищ, споруд для укриття від обстрілів тощо.

П'ятий напрям гуманітарної допомоги – постачання медичного обладнання та надання медичних послуг, оскільки російські військові, відступаючи, розікляли обладнання медичних закладів Херсону. Лікарні перебували під постійними обстрілами. Багато лікарів евакуювалося, тому медичне обладнання та ліки були важливим напрямом надання гуманітарної допомоги. До міжнародних організацій лікарів, які надають медичні послуги в зруйнованих сільських громадах Херсонщини, долучилися лікарні з інших країн та областей України. Представники міжнародної організації «Лікарі без кордонів» оглянули 571 мешканця області. У Херсоні 11 та 12 лютого працювали лікарі-волонтери українсько-ізраїльської місії «FRIDA-Ukraine». Тільки в перший день роботи вони провели понад 500 консультацій та оглянули 204 пацієнтів. За потреби містяни могли пройти ультразвукову діагностику. До області мали прибути дві бригади медиків з Рівненської області. Планувалося, що одна бригада буде надавати екстрену допомогу. Інша – первинну медичну допомогу. Для цього вони підготували необхідний запас ліків.

Харківська область не стала винятком серед інших областей – ціни на продовольчі та непродовольчі товари значно виросли, навіть порівняно з періодом після повномасштабного вторгнення. Це пов'язано не лише із загальноукраїнськими тенденціями, а й тривалою окупацією значної частини області та втратою врожаю овочів і зерна.

На випадок тотального блекауту або повного припинення теплопостачання в Донецькій області була розгорнута мережа пунктів незламності. На час написання звіту їх налічувалося 186, з них 87 – у Краматорську. 137 пунктів вже були **підключені** до оптоволоконної мережі Інтернет, що дозволило отримувати доступ до інтернету навіть у випадку повної відсутності електрики в області. Точне місце розташування цих пунктів не оприлюднювалося з міркувань безпеки, а мешканці могли дізнатися про них за контактними телефонами у своїх громадах або через інформаційні листівки. Побойовання з приводу безпеки не були безпідставними – на початку грудня 2022 року російські війська **завдали** удар по школі в селищі Малотаранівка (Краматорська громада), у якій розташовувався один з пунктів незламності. Попри те, що в області на той час ще жодного разу не було тотального відключення тепла чи електрики, послугами пунктів незламності вже скористалася більш як 61 тисяча мешканців.

10 лютого **відбулася** атака на інфраструктурний об'єкт у Харкові, яка призвела до тривалого відключення більшості абонентів від електроенергії, електро- та газопостачання відновлювалося поступово. Роботи з відновлення електропостачання **відбувалися** постійно, особливо на звільнених територіях. Планово світло відключалося з огляду на ліміти споживання області – якщо вони не перевищували граничну норму, то цього не робили. Загальна кількість людей, які залишалися **без світла** в Харківській області, становила 35 тисяч абонентів. Близько 11 тисяч з них – перебували під тимчасовою окупацією.

2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади

На Луганщині в Старобільському районі окупанти **зabloкували** село Половинкине, неподалік українсько-російського державного кордону, і проводили там «фільтраційні заходи». Село взяли в оточення й заблокували в'їзд і виїзд. Причиною стали удари по розташованих біля села позиціях ворога, у чому окупанти звинувачували місцеве населення. Відомо, що в результаті рейду 30 мешканців села вивезли до Луганська.

Окупанти **обмежили** вільний в'їзд і виїзд із Северодонецька, Лисичанська та Рубіжного. В обласній військовій адміністрації зазначили, що на блокпостах у людей вимагали або реєстрацію, або довідку з місця роботи.

Представник так званої «адміністрації» окупованої частини Запорізької області Володимир Рогов 6 січня **повідомив**, що в регіоні розпочали видачу дозволів на транспортні засоби для переміщення захопленою територією. Ці перепустки мали видавати так звані «військові комендатури» Мелітополя, Бердянська, Токмака і Василівки. Він також написав, що надалі для переміщення окупованою частиною Запорізької області перепустки будуть обов'язковими.

Центр національного спротиву 26 січня [повідомив](#), що російські окупаційні сили збільшували кількість блокпостів між населеними пунктами на захопленій частині півдня України. На блокпостах у жителів запитували про наявність військового обліку, транспортні засоби, адреси персональних акаунтів у соцмережах з подальшою перевіркою.

У Запорізькій області задокументували шість випадків сексуального насильства, вчиненого російськими військовими, а загалом по Україні налічувалося 155 таких фактів. Проте реальна кількість значно більша. Про це йшлося під час спільної наради прокурорів Офісу Генерального прокурора і керівництва слідства Національної поліції. *«Ці цифри відображають лише кількість фактів, коли постраждалі готові свідчити вже зараз»*, – [прокоментувала](#) керівниця профільного управління Офісу Генерального прокурора Ірина Діденко.

2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування

На Луганщині окупанти отримали наказ від російського Міністерства оборони прискорити мобілізацію. Про це [повідомила](#) Луганська обласна військова адміністрація. *«Місцевим колаборантам необхідно поставити на облік усіх чоловіків, провести їхній медогляд, забезпечити документами»*, – ідеться в повідомленні. За наказом, усе мало робитися за спрощеною процедурою та зі скороченими термінами відбору кандидатів до двох діб з моменту мобілізації до відправки у військову частину. При цьому, як повідомлялося, багато чоловіків про це навіть не могли дізнатися, бо в західній частині окупованого регіону вже кілька діб не було мобільного покриття.

2.3. Евакуація

Російські сили не пропускали жителів, що перебували в окупації, на підконтрольну владі України територію. Пункт пропуску у Василівці Запорізької області на час написання цього звіту вже більш як місяць був закритий, [повідомляв](#) 20 січня міський голова Василівки Сергій Каліман. Окрім того, він зазначив, що людям було дозволено переміщуватися лише в межах окупованих територій і за наявності перепусток. Перепустки діяли тиждень.

Мер Мелітополя Іван Федоров [наголосив](#), що єдиний шлях виїзду з окупації пролягав через Крим. Утім, і там можна було стикнутися зі складнощами. *«Перш за все перед виїздом з тимчасово окупованої території Запорізької області до Криму потрібно здавати аналіз ДНК, який наразі відбирають окупанти. Потім або поромом, або через Кримський міст виїжджати на кордон ЄС або Грузію. Там також прикордонники можуть просто не пропустити без пояснень»*, – розповів він.

З тимчасово окупованих територій Херсонської області також можна було виїхати лише через Крим – до кордону Росії, потім до Грузії та Європейського Союзу. На адміністративному кордоні перед виїздом в окупований Крим і на російському кордоні відбувалися ретельні фільтрації. З кінця лютого в 15-кілометровій зоні було оголошено черговий етап евакуації. Як повідомив Генеральний штаб ЗСУ, в Олешках розпочалася евакуація. Зокрема, з 21 лютого спостерігався виїзд місцевих мешканців у Бахчисарай, Сімферополь і Керч, а з 24 лютого окупанти оголосили про так звану «евакуацію для всіх охочих».

>> ДЕОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

Зі звільнених територій Херсонської області громадяни продовжували евакуюватися в більш безпечні райони. Це відбувалося за допомогою влади та волонтерських організацій – потягом до Хмельницького або автобусами в інші міста. Незважаючи на активні обстріли, з правобережних громад області виїжджала стала кількість осіб – щодня близько 50 людей автобусом і приблизно стільки ж потягом. Евакуація здійснювалася безкоштовно за допомогою громадських і благодійних

організацій, серед яких фонд «Добра справа». Безкоштовна евакуація проводилася і за маршрутом Херсон – Миколаїв – Одеса.

Спостерігалися певні суперечності в прифронтових громадах Харківської області. У соціальних мережах (групах і чатах) зростає активність організацій і приватних перевізників, які займалися [евакуацією](#) цивільного населення. Волонтерські організації також вказували на певне збільшення [попиту](#) на евакуацію в Куп'янській громаді через активізацію бойових дій і ризику повторного наступу на регіон. З іншого боку, очільник адміністрації Куп'янського району Андрій Канашевич [заявив](#), що інформація перебільшена, кількість запитів не зростає, а публічні повідомлення – це російська дезінформація. Натомість очільник Харківської обласної військової адміністрації Олег Синегубов закликав громадські та волонтерські організації бути готовими в разі потреби до евакуації великої кількості цивільного населення.

За підрахунками соціальних служб Донецької області, за її межі виїхало приблизно 1,2 мільйона людей. При цьому лише 568 тисяч осіб зареєструвалися як внутрішньо переміщені особи (далі – ВПО). Різниця в цифрах має декілька причин. По-перше, значна частина жінок з дітьми та літніх осіб виїхала за межі країни й не реєструвалася як ВПО. По-друге, дехто не реєструвався як ВПО з інших причин: мав роботу, не бажав отримувати допомогу від держави, не хотів ставати на військовий облік за новим місцем перебування.

Загалом ситуація з евакуацією та поверненням в область була дуже неоднорідною. Наприклад, до відносно безпечних Краматорська та Слов'янська повернулося приблизно 50–60% населення. Проте в громадах, де тривали активні бойові дії, майже не залишилося людей.

3. Робота над ідентичністю

3.1. Зміни в стандартах освіти

Росія продовжила привласнювати наукові та навчальні заклади на окупованих територіях. Зокрема, за [повідомленням](#) пропагандистів, з 21 наукової організації, що діяла на окупованій частині Донецької області, 8 планувалося закріпити за Міністерством освіти РФ. Ще 3 – за Міністерством охорони здоров'я, Міністерством надзвичайних ситуацій і Федеральною службою з інтелектуальної власності (Роспатент). Аналогічна ситуація й із закладами вищої освіти – 7 із 16 закладів окупованої Донеччини мали намір передати під контроль Міністерства освіти Росії. Мова йде про Донецький національний технічний університет, Донецьку національну академію будівництва та архітектури, так звану «Донецьку академію управління та державної служби при голові «ДНР», Донецький національний університет економіки та торгівлі, Маріупольський державний університет і Приазовський державний технічний університет. Усі інші заклади вищої освіти та наукові організації мали залишатися в підпорядкуванні місцевої окупаційної адміністрації.

За даними Генерального штабу ЗСУ, у тимчасово окупованому Старобільську Луганської області російська окупаційна влада змушувала батьків віддавати дітей віком від шести років до «козацько-кадетського корпусу». *«Там дітей будуть навчати «правильного патріотичного виховання». Людям, які відмовляються віддавати своїх дітей до зазначеного корпусу, погрожують позбавленням батьківських прав»,* – зазначили в штабі.

В окупованому Новопскові вчителі-колаборанти [змушували](#) дітей учити слова російського гімну. Так, у батьківські чати регулярно приходили нагадування від класних керівників, щоб учні вивчили слова гімну РФ для співу на шкільних лінійках. Зазвичай ці повідомлення жителі громади отримували наприкінці кожного тижня, щоб діти були готові виконувати гімн країни-агресора зранку в понеділок.

Окупаційна «влада» Луганщини [оголосила](#) про намір вивозити дітей до Карелії нібито в межах шкільного обміну. Зокрема, місцеві «управління освіти» отримали документ, згідно з яким необхідно надати перелік шкіл, готових до участі в шкільному обміні з іншими країнами. Додаткові умови не вказувалися. Тобто списки дітей мали складати управлінці та вчителі, а не батьки.

Як повідомляла окупаційна адміністрація, депутатка державної думи РФ Лариса Тутова та директори шкіл так званої «ЛНР» обговорили «*вектори розвитку російської системи освіти*». Серед порушених питань – впровадження виховного компонента в освітній процес, зокрема введення у школах «ЛНР» ставок «радників директорів з виховання». Перші 260 педагогів з «ЛНР» пройшли навчання в кримському таборі «Артек» за спеціальністю «радник директора школи з виховання».

Також у навчальних закладах окупованих територій створювалися осередки російського руху дітей і молоді «Рух перших». Про це повідомив так званий «міністр освіти та науки «ЛНР» Іван Кусов. «Рух перших» було створено з ініціативи влади РФ для «*виховання, організації дозвілля підлітків та формування світогляду на основі традиційних духовних та моральних цінностей*».

За **словами** міського голови Мелітополя Івана Федорова, російські загарбники намагалися схилити дітей на тимчасово окупованій частині Запорізької області до «русского мира». Окупанти створили ілюзію вибору: відкрили близько десяти «молодіжних організацій» та агітували школярів і студентів вступити в одну з них. «*Проте «різні» організації мають одну мету – пропаганда «великої Росії» та промивання мізків дітям*», – наголосив Федоров, додавши, що «добровільний вибір» насправді є примусом, адже діти повинні обрати якусь організацію, інакше будуть застосовані санкції.

У Токмаку учнів **змушували** співати гімн країни-агресора перед початком уроків, а також готувати листівки до річниці широкомасштабного вторгнення зі словами підтримки та вдячності російським загарбникам.

Журналісти «Суспільного. Херсон» **підготували** матеріал про те, як школярі на тимчасово окупованій території Херсонщини навчаються в школах. За їхньою інформацією, частина дітей попри небезпеку та відсутність зв'язку продовжувала навчатися за українською програмою в онлайн-форматі. Окупанти постійно перешкоджали цьому та робили рейди з перевітками. Однією із серйозних проблем також був нестабільний інтернет-зв'язок і постійні відключення світла.

У Скадовській громаді окупаційна влада відкрила вісім шкіл з одинадцяти, розповів міський голова Скадовська Олександр Яковлев. За його словами, менш як 10% учителів пішли на співпрацю з окупантами. Найбільше в Приморській і Таврійській школах. Онлайн в українських школах продовжували навчання 2 700 учнів Скадовської громади. Для частини дітей це серйозний безпековий виклик.

>> НЕОКУПОВАНИ / ДЕОКУПОВАНИ ТЕРИТОРІЇ

Незважаючи на активні бойові дії, 297 шкіл Донецької області продовжували роботу в дистанційному форматі. У школах області навчалася 120 тисяч учнів. При цьому майже третина з них (33 тисячі) не виїхала за межі області. Ще 66 тисяч продовжували навчання з-за меж області (27 тисяч виїхали за кордон і 39 тисяч оселилися в інших регіонах країни).

Значна увага приділялася відновленню навчання у звільнених громадах Святогірська та Лиману. На час написання звіту в Лимані перебувало 382 учні, а у Святогірську – 125. Через відсутність електрики та зв'язку, а також значні руйнування будівель школярі не мали змоги повноцінно доєднатися до дистанційного навчання. Для розв'язання цієї проблеми в громадах розгорнули спеціальні консультаційні пункти (4 у Святогірській громаді та 10 у Лиманській). Фахівці наголошували, що це не школи у звичайному розумінні слова. Пункти облаштовувалися з урахуванням безпеки та мали автономне енергозабезпечення й доступ до інтернету. Там учні могли приєднатися до онлайн-уроків у своїх школах. Окрім того, у пунктах відбувалися консультації вчителів з різних предметів. Частина з них – працівники шкіл, які не евакуювалися до інших регіонів. Окрім того, деякі викладачі приїздили із сусідніх Краматорська та Слов'янська, де зосереджений значно більший викладацький потенціал.

Після нового року (а також нового семестру для учнів) у Харківській області актуалізувалися освітні проблеми, перш за все фінансування шкіл. Навчання тривало дистанційно через неможливість гарантувати належну безпеку для учнів. Частина вчителів викладала віддалено, інші приходили до школи. Діти, які не мали доступу до техніки або мали суттєві проблеми зі зв'язком, також могли відвідувати індивідуальні заняття в школі.

Головна проблема – недостатня кількість учнів. Система побудована таким чином, що передбачає фінансування школи на кожного учня. Відсоток дітей, що поїхали до інших регіонів, перевелися на індивідуальне / домашнє навчання, а також перейшли до шкіл інших регіонів, достатньо високий.

На час написання звіту в Харкові перебувало 37 тисяч школярів – це 32,1% від загальної кількості, [повідомили](#) у міськраді з посиланням на Департамент освіти. Також у місті внаслідок російських наземних і повітряних обстрілів було пошкоджено 55% закладів освіти – 241 будівлю.

З державного бюджету України було [виділено](#) близько 4 мільярдів гривень субвенції, щоб забезпечити виплати заробітної плати для педагогів. Це допоможе подолати дефіцит і забезпечить своєчасну виплату протягом 2023 року. Через брак коштів студентам закладів вищої освіти зменшили стипендії (перша така виплата відбулася в січні 2023 року). У Харківському національному університеті представники студентського самоврядування вирішили, що замість зменшення кількості отримувачів краще [скоротити](#) суму стипендії. Вона стане меншою приблизно на половину від попередньої.

3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

У Мелітополі Запорізької області окупаційна адміністрація почала змінювати назви вулиць. Замість українських повертали радянські, аргументуючи тим, що вулиці називалися нібито на честь «українських нацистських ідеологів». Журналіст Денис Казанський [повідомив](#), що «разом з тим перейменовувати вирішили нейтрально названі вулиці та навіть вулиці, названі на честь радянських діячів. Наприклад, провулки академіка Корольова вирішили перейменувати на честь Куйбишева. ...А вулицю генерала Івана Петрова, який керував обороною Одеси від німецьких військ у 1941 році, перейменовали на честь Менжинського. Одного з самих огидних та кривавих злочинців сталінської доби, що очолював ВЧК-ОГПУ та масово відправляв людей на смерть тільки за їхнє неправильне походження чи політичні переконання».

Загалом в окупованому Мелітополі загарбники анонсували перейменування 86 вулиць. Згодом, отримавши різку критику від московських кураторів, воєнкорів і навіть російських журналістів, колаборанти Галина Данильченко і Євген Балицький вирішили скоротити список перейменованих вулиць. Деякі назви вирішили знову помінати. Та за справу взялися «експерти» «Русской геральдики». Вони знайшли в Мелітополі 13 вулиць і 7 провулків, які необхідно перейменувати. У результаті одна із центральних вулиць міста – Героїв України – мала стати Куликівською. Вулицю Українську хотіли зробити Новоросійською, вул. Героїв Крут – Піонерською, вул. Гетьманську – Бульварною, а вул. Петра Дорошенка – Брянською.

Терористичне угруповання «ЛНР» склало список «екстремістської літератури», яку треба вилучити з фондів шкільних бібліотек. Список «заборонених» творів містить 365 назв, більшість з них – художні та документальні книги з історії України. Під забороною окупантів опинилися твори дисидента Левка Лук'яненка, військового й політичного діяча Симона Петлюри, деякі твори Оксани Забужко, Олега Сенцова, Ірен Роздобудько, Євгена Положія, Сергія Лойка, «Справа Стуса» Вахтанга Кіпіані, «Сила дівчат» Катерини Бабкіної тощо.

Також місцева «влада» порадила прибрати з книжкових полиць літературу про Голодомор в Україні, підручники та довідники з історії України, комікси для дітей і підлітків, літературу про гендер, публіцистику, видану після 2014 року, книги із серії «Знамениті українці», художню літературу про «події періоду новітньої історії» в Україні й на Донбасі тощо. Копію «наказу» окупаційної влади й перелік книг [оприлюднив](#) головний редактор видання «Трибун» Олексій Артюх. За [даними](#) Центру національного спротиву, у Ровеньках (Луганська область) зафіксовані випадки масового спалювання української літератури в місцевих котельнях.

Вилучення україномовної літератури на окупованій Луганщині – це прояв політики лінгвоциду з боку російських військових. Про це [заявив](#) уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремінь.

>> ДЕОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

Завдяки стабілізації ситуації на деокупованих територіях Харківської області та зниженню ризиків військової ескалації посилюються суспільні процеси. Ширилися кампанії щодо перейменування топонімів. Перш за все йшлося про перейменування [вулиць](#), пам'ятних місць, демонтаж [пам'яток культури](#) та перейменування місць громадського користування. Деякі населені пункти просили Харківську обласну раду про зміну своєї назви.

У публічному просторі Харківщини зменшилася кількість російської мови, багато публічних осіб відкрито заявили про перехід на українську та закликали всіх мешканців до цього. Університети Харкова запроваджували посаду мовного омбудсмена для належного дотримання законодавства. Одна з перших таких [ініціатив](#) з'явилася в Харківському національному університеті імені Г. С. Сковороди.

3.3. Свобода віросповідання

На тимчасово окупованій території Херсонської області тривали репресії проти релігійної організації «Свідки Єгови», які почалися в листопаді. У січні відбулися обшуки в молитовних будинках Скадовської, Олешківської та деяких інших громад області. 8 лютого так зване «Главное управление МВД России по Херсонской области» повідомило, що воно ліквідувало головний офіс «Свідків Єгови» в Скадовську. Окупанти провели обшуки, конфіскували літературу, виявили, що члени релігійної організації проводили богослужіння. За їхніми [повідомленнями](#), зараз здійснюється досудова перевірка діяльності «Свідків Єгови» і розв'язується питання про відкриття кримінальної справи за частиною 1 статті 282.2 Кримінального кодексу РФ.

Російська окупаційна влада закрила дві баптистські церкви в Бердянську (Запорізька область). Вони входили до Спільноти євангельських християн-баптистів України. За [даними](#) глави Української греко-католицької церкви Святослава, затриманих у Бердянську священників Української греко-католицької церкви окупанти катували й вибивали зізнання в злочинах. У Мелітополі [обшукували церкви](#), де священники не підтримали «русский мир». Так, до неблагонадійних потрапили настоятель собору Олександра Невського (Олександр Вінниченко), настоятель храму святого великомученика і цілителя Пантелеймона (Ієрей Микола Лукашук), настоятель Свято-Тетянинського храму (протоієрей Михайло Печій). Після окупації міста ці священники не поминали Кіріла, не молилися за перемогу армії РФ у війні, як це роблять в інших православних храмах Мелітополя.

>> НЕОКУПОВАНИ / ДЕОКУПОВАНИ ТЕРИТОРІЇ

У Донецькій області тривала дерусифікація церковного життя. 7 січня [стало відомо](#), що Президент України своїм указом припинив громадянство 13 священників шести єпархій Української православної церкви Московського патріархату. Серед них було кілька представників духовенства Донецької області. Перш за все це митрополит Святогірський, вікарій Донецької єпархії, намісник Свято-Успенської Святогірської лаври Арсеній (Яковенко), [відомий](#) своїми проросійськими поглядами. Також громадянства позбулися архієпископ Новоазовський Варсафоній (Вініченко), архієпископ Волноваський Амвросій, вікарій Донецької єпархії, настоятель Святовасилівського чоловічого монастиря (Скобіол), а також архієпископ Костянтинівський Паїсій, якого ЗМІ підозрюють у участі в заходах терористичної організації «ДНР». За словами джерел в органах правопорядку, позбавлення громадянства може найближчим часом призвести до депортації цих священників.

4. Зміни в соціальній структурі

За [даними](#) Центру національного спротиву, на тимчасово окупованих територіях Запорізької області росіяни припинили соціальні виплати. Відсутність соціальних виплат пояснили тим, що не вистачає рублів. Вони обіцяли виправити ситуацію, проте терміни не вказали. Відомо, що виплат не було в Мелітополі, Бердянську та Токмаку. При цьому українські виплати прийшли вчасно.

>> ДЕОКУПОВАНИ ТЕРИТОРІЇ

Укрпошта вперше [провела](#) соціальні виплати у звільнених населених пунктах Луганської області. Жителі села Невське отримали пенсії та готівкову допомогу від Товариства Червоного Хреста України. Загалом працівники пересувного відділення Укрпошти здійснили понад 100 виплат.

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю тощо

Росія все частіше публічно визнавала, що активно вивозила українських дітей з окупованих територій. Зокрема, улітку 2022 року вона [заявила](#), що понад 307 тисяч українських дітей перебувало на території Росії з «небезпечних регіонів України, «Донецької та Луганської Народних Республік». До кінця року цифри російської сторони [зросли](#) до майже 700 тисяч осіб. За [даними](#) державного порталу «Діти війни», за час повномасштабної війни станом на 5 лютого депортовано 16 222 неповнолітніх. Це зареєстровані та верифіковані випадки, які не є точними через активні бойові дії та тимчасову окупацію частини території України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець [вважає](#), що до Росії було вивезено близько 150 тисяч дітей.

Загрозливою видається й ситуація з усиновленням українських дітей. В одному лише Краснодарі одна тисяча дітей з Маріуполя перебувала в списку на усиновлення. За російськими законами, їхні імена й дані про народження можуть бути змінені, отже, ідентифікувати та знайти їх потім буде вкрай важко, якщо взагалі можливо, [повідомила](#) експертка Ради Європи з питань внутрішньо переміщених осіб в Україні Оксана Сенаторова.

Ситуація в Бахмуті Донецької області залишалася важкою. Попри постійні обстріли, міські бої та відсутність будь-яких комунальних послуг, у місті перебувало близько п'яти тисяч мешканців (до початку активних бойових дій там проживала понад 71 тисяча осіб). Переважно це літні та соціально незахищені люди. Відмовилося від евакуації й досить багато мешканців середнього віку. На початку лютого в Бахмуті [налічувалося](#) приблизно 140 дітей. Протягом місяця частину з них вдалося евакуювати, проте станом на 22 лютого 42 дитини залишилися в районах, до яких українська влада мала доступ та могла забезпечити евакуацію, ще 59 дітей – там, куди через активні бойові дії представники влади та українські військові не могли потрапити.

Через погіршення безпекової та гуманітарної ситуації міністерка з питань реінтеграції Ірина Верещук у черговий раз [закликала](#) людей покинути місто та виїхати до більш безпечних регіонів. Утім, попри всі зусилля влади, мешканці не лише не квапилися виїжджати, а й навіть поверталися в місто. Так, до Бахмуту [повернулося](#) понад 250 осіб, які раніше зголосилися покинути його.

II. ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ

Російські окупанти продовжували масовані атаки на цивільну інфраструктуру. Зокрема, у ніч на 16 лютого ворог [атакував](#) одразу кілька областей, застосувавши ракети та безпілотники. Прильоти були на півдні, заході країни, а також у Дніпропетровській і Кіровоградській областях. При цьому ворог вдався до нової тактики, спочатку розвідавши ситуацію фальшивими цілями й лише потім завдавши основного удару.

За [даними](#) керівниці об'єднаного пресцентру оперативного командування «Південь» Наталії Гуменюк, у Миколаївській області станом на лютий основне скупчення російських військ перебувало на тимчасово окупованому Кінбурнському півострові, віддалено від сил оборони України. Вогневі позиції армія РФ розгорнула на краю Кінбурнської коси, ближче до Очакова. Окупанти мали сполучення з косою сухоходом, що дозволяло їм перекидати на півострів особовий склад і техніку. Російська армія постійно обстрілювала Очаків і Куцурубську громаду.

За [даними](#) прокуратури, від початку повномасштабного вторгнення ворог 54 рази бив по Одещині ракетами з кораблів, літаків тощо. В об'єкти цивільної інфраструктури влучило щонайменше 111 ракет. Також були зареєстровані два обстріли з літаків тактичного рівня, сім обстрілів корабельною артилерією та сім обстрілів і пошкоджень, завданих безпілотними літальними апаратами.

1. Зміни в системі управління

За звітний період органи місцевого самоврядування та виконавчої влади Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької, Одеської та Миколаївської областей забезпечували життєдіяльність і розв'язували поставлені завдання щодо підтримки оборони держави. Нагальними проблемами були відновлення постраждалих об'єктів енергетичної інфраструктури, створення умов для оптимального проходження опалювального сезону, забезпечення постійним житлом ВПО, координування фінансової та матеріально-технічної допомоги ЗСУ.

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

9 лютого в межах актуалізації Стратегії розвитку Львівської області на період 2021–2027 років і розробки плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках [відбулося](#) перше засідання робочої групи «Конкурентна економіка». Спільно з представниками бізнес-асоціацій, наукових інституцій, експертами з питань місцевого економічного розвитку, представниками аналітичних інституцій та обласної ради, за підтримки проекту USAID «ГОВЕРЛА» учасники зустрічі оцінювали вплив війни, пандемії коронавірусу, євроінтеграційних процесів на економічний розвиток регіону. Можливостями, які можуть дати поштовх для розвитку економіки Львівщини, експерти вважають поживлення євроінтеграційних процесів; використання транзитно-транспортного потенціалу Львівщини за умови подальшого розвитку інфраструктури міжнародних пунктів пропуску, розбудови колії євростандарту, міжнародних транспортних коридорів; збільшення економічного потенціалу через релокований бізнес і ВПО тощо.

Понад 5 мільйонів гривень за програмою «Власна справа» (у межах урядової програми «еРобота») [отримають](#) 22 підприємці, які працюють на Закарпатті. Серед них п'ять ВПО. За даними обласного центру зайнятості, середній розмір грантів становить 244 тисячі гривень. Переможці зможуть викори-

стати державну підтримку на закупівлю обладнання, сировини, ліцензійного програмного забезпечення, сплату оренди, рекламних послуг тощо.

>> РОЗМІНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЗЕМЛІ

Понад 270 тисяч гектарів Миколаївської області станом на 16 лютого потребували розмінування. Найбільшу небезпеку становили боєприпаси, які не вибухнули. За [словами](#) начальника Миколаївської обласної військової адміністрації Віталія Кіма, це понад 10% території області. «Снаряди, касети – 30% боєприпасів, якими обстрілювали росіяни, не вибухали. Там, де йшли бойові дії, у землі дуже багато снарядів. Вони непередбачувано себе ведуть. Є такі поля, до яких наблизитися лячно», – розповів Віталій Кім. На територіях, де російські війська перебували недовго і які можна швидко розмінувати, за його словами, станом на 16 лютого продовжували працювати піротехніки.

>> МІЖРЕГІОНАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ

У межах допомоги постраждалим через російську агресію регіонам буковинці (ГО «Богдан») сприяли встановленню контактів між Херсонською обласною дитячою лікарнею та американською організацією «Dirext Relief». Так, до Херсону було [доставлено](#) реанімобіль, медикаменти та солодощі.

Також у Чернівецькій області [продовжив](#) роботу медичний хаб, утворений на базі Центральної міської лікарні рік тому. Хаб отримував медичну допомогу від західних донорів і передавав відповідно до потреб у прифронтові населені пункти. Активно [працював](#) волонтерський рух зі збору гуманітарної допомоги в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Зібрана допомога йшла на фронт та у прифронтові населені пункти.

>> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Угода про розблокування портів і вивезення українського зерна залишалася чинною до середини березня 2023 року. Під час продовження дії угоди Україна мала намір [наполягати](#) на залученні миколаївських портів і розширенні асортименту експортованої продукції.

Важливою подією в Чернівецькій області стало [відкриття](#) нового міжнародного пункту пропуску «Дяківці – Раковець» на українсько-румунському кордоні, який [будували](#) майже вісім років. Під час спільної наради очільника Чернівецької обласної військової адміністрації Руслана Запаранюка та міністра Кабінету Міністрів України Олега Немчинова [відбулися](#) переговори з румунською стороною щодо нових пунктів пропуску на українсько-румунському кордоні, зокрема «Біла Криниця – Клімеуць», через які будуть проходити вантажівки. Цей напрям діяльності регіональної влади стратегічно важливий для України, особливо в умовах російсько-української війни та кризи, спровокованої російською стороною (зокрема, зернової, через що значно зросла кількість вантажного транспорту на українсько-румунському кордоні).

9 січня на Закарпатті відкрили ще один міжнародний пункт контролю через державний кордон для залізничного пасажирського сполучення. Пункт працює на базі залізничної станції [Рахів](#) цілодобово, але лише на період дії воєнного стану та 90 днів після його припинення або скасування. 17 січня Закарпаття відновило пасажирське залізничне сполучення з Румунією. Після 17-річної перерви з Рахова до станції Валя Вішеулуй вирушив перший поїзд. Планується, що він курсуватиме щодня, двічі на добу.

16–20 січня в Давосі відбувся Всесвітній економічний форум. Цього року вперше [пройшла](#) панельна дискусія за участю мерів українських міст. У ній узяли участь Олександр Сенкевич, мер Миколаєва, Андрій Садовий, мер Львова, і Сергій Сухомлин, мер Житомира. Вони мали можливість поговорити з потенційними партнерами, розповісти, яка допомога потрібна зараз і що знадобиться після закінчення війни. Зокрема, міський голова Миколаєва Олександр Сенкевич [озвучив](#) суму 900 мільйонів євро збитків, заподіяних окупантами місту внаслідок військових дій. «Цифра велика. Але вона ще не є кінцевою. Є методика розрахунку втрат. ...Ми за різними методиками проводимо розрахунки, скільки буде коштувати відновити дитячий садок, школу чи іншу будівлю. Саме для цього Київська школа економіки створила новий шар на нашій геосистемі, і всі ці проблеми, що в нас були, нанесені на цю мапу. І підкріпили знімками з дронів та супутника, тому є підтвердження – якою була ця будівля і якою вона стала».

Протягом січня завдяки співпраці Львівської обласної військової адміністрації, фондів «Razom for Ukraine» та «Nova Ukraine» [закуплено](#) та доправлено в Україну 1 001 генератор. За словами регіо-

нальної координаторки фонду «Nova Ukraine» Ірини Бережницької, генератори мали розподілити по всій Україні, де була найбільша потреба. Частина мали отримати військові підрозділи в прифронтових зонах, іншу – медичні заклади, решту – прихистки та пункти обігріву. Генератори замовляли в багатьох європейських країнах, а найбільшу кількість передали з Литви.

За словами міського голови Миколаєва Олександра Сєнкевича, іноземні партнери постійно передавали важливу допомогу місту, яка дозволяла забезпечувати його життєдіяльність. *«КП «Парки» сьогодні прибирає місто технікою з Дортмунду та Ганноверу. Вікна зашиті ОСБ-плитами з Данії. Миколаївводоканал ремонтує труби, використовуючи матеріали від Данії. У наших сімейних амбулаторіях і лікарнях швидкі допомоги з Нарбону та інших міст, від людей з Nova Ukraine. Станції очистки води, знову ж таки, ми зібрали по всьому світу – з Ізраїлю, Америки, Данії, Німеччини, Франції»,* – сказав мер. Він нагадав, що німецькі партнери мали намір виділити 5 мільйонів євро на підтримку відбудови Миколаєва та Харкова, а італійські архітектори розробляли генеральний план.

Так, для **реалізації** першого етапу реконструкції Миколаєва італійська архітектурно-інженерна компанія «One Works» спільно з місцевими фахівцями розробляла стратегію розвитку міста. Іноземні експерти зазначили, що об'єкти реконструкції обиратимуть, спираючись у тому числі й на думку громади – результати обговорень та анкетування. Тому участь миколаївців в опитуванні, ініційованому «One Works», має важливе значення для майбутніх перетворень у місті та налагодження взаємодії між міською владою та громадою з питань міського планування.

Закарпатська обласна військова адміністрація та міжнародна організація «Людина в біді SK» (Словацька Республіка) забезпечили дровами близько 300 домогосподарств Рахівського й Тячівського районів. Паливну деревину надавали вразливим категоріям населення, ВПО і країнам, які прихистили переселенців.

В області також впроваджувалася програма психологічної та соціальної підтримки. Закарпатці й переселенці могли отримати безоплатні консультації психолога, соціальні послуги з інформування, допомогу в оформленні документів у сферах охорони здоров'я, освіти, фінансової грамотності і працевлаштування. Програму допомоги розробила та реалізовувала організація «Людина в біді SK» (Словацька Республіка) за координації та підтримки Закарпатської обласної військової адміністрації.

1.2. Доступ до публічної інформації

Доступ до публічної інформації в Одеській області залишався суттєво обмеженим. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, особливо обласного рівня, закрили більшу частину суспільно важливої інформації на своїх сайтах. Щоправда, поступово з'являлися позитивні тенденції. Так, наприкінці січня після одинадцяти місяців перерви частково **відновив** роботу депутатський портал «Твій депутат Одеської міської ради».

2. Робота над ідентичністю

2.1. Зміни в стандартах освіти

Станом на січень Департамент освіти Одеської обласної військової адміністрації очікував на 60 мільйонів гривень з державного бюджету для облаштування бомбосховищ й укриттів у школах регіону, про це **повідомив** директор департаменту Олександр Лончак. Ці кошти школи можуть використати як для обладнання готових укриттів, так і будівництва нових. Громада подаватиме запити до департаменту на облаштування бомбосховища разом з проектно-кошторисною документацією. Отримавши від кожної громади області запити, департамент виставить пріоритети, враховуючи низку факторів, наприклад, чи це опорний заклад, яка кількість дітей навчатиметься тощо. Далі перелік передадуть до комісії Міністерства освіти і науки України, яка й визначить, які сховища отримають кошти.

За словами Олександра Лончака, на кінець першого семестру поточного навчального року вдалося вивести на очний і змішаний формат 450 закладів загальної середньої освіти. Для порівняння, станом на 1 вересня так працювала 331 школа.

Він також зазначив, що загальна сума освітньої субвенції, яку отримує регіон цього року, на 7% менша за минулорічну. Значно **скорочено** обсяг державної освітньої субвенції в Одесі, зокрема на 200 мільйонів гривень, про це повідомила директорка Департаменту освіти та науки Одеської міської ради Олена Буйневич. За її словами, Міністерство освіти і науки України роз'яснило, що у формулі субвенції не враховано варіативну частину плану, тобто факультативи, гуртки тощо.

В Одесі кількість батьків, які забажали, щоб їхні діти ходили до школи очно після новорічно-різдвяних канікул, зросла майже вдвічі. За словами Олени Буйневич, понад 10 тисяч учнів у другому семестрі будуть **навчатися** в очному форматі відповідно до заяв батьків, тоді як на початку навчального року їх було трохи більше як 3 тисячі, а до кінця першого семестру ця кількість збільшилася до 5,5 тисячі учнів.

Понад 5,6 тисячі книг Закарпаття **відправило** українським дітям за кордон. 1 300 підручників за сприяння Закарпатської обласної військової адміністрації минулого року передали школярам, які вимушено переїхали в Словаччину та Угорщину. Це навчальна література з усіх предметів для учнів початкових класів за програмою Нової української школи та старшокласників. Ще 888 примірників художньої дитячої літератури передали Недільній українській школі в Братиславі.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

У Чернівецькій області впродовж лютого відчутно зросла увага до комеморації подій російсько-української війни. 24 лютого на залізничному вокзалі Чернівців **відкрили** фотовиставку «Єднання заради миру», присвячену роботі евакуаційних поїздів та Укрзалізниці впродовж 2022 року. 27 лютого в Сокирянах Чернівецької області **запрацював** Музей пам'яті подій російсько-української війни. **Тривав** проєкт «Незабутні: Буковина пам'ятає», започаткований Чернівецькою обласною радою за сприяння обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Івасюка, присвячений воїнам, які загинули, захищаючи Україну від російського агресора.

14 лютого **відбулося** друге засідання робочої групи з питань декомунізації на території Львівської області, на якому обговорили, як відбувається процес декомунізації та деколонізації на Львівщині. Перше засідання робочої групи з питань декомунізації відбувалося наприкінці 2022 року. На засіданні вирішили створити відповідні робочі групи при районних військових адміністраціях. Їхнє завдання – збір інформації про наявність на території району пам'ятників і таблиць радянської доби, а також радянських топонімів, які підлягають декомунізації відповідно до чинного законодавства або потреб часу.

В Одеській області серйозної уваги заслуговує кампанія з дерусифікації та деколонізації назв вулиць та інших топонімічних об'єктів, яка розгорнулася в громадах, а також питання зносу або перенесення пам'ятників, пов'язаних із СРСР або Російською імперією. Зокрема, стадіон «Чорноморець» в Одесі **вирішив** змінити назву на своєму фасаді на україномовний варіант.

В Одесі нарешті завершилася епопея, пов'язана з пам'ятником російській імператриці Катерині II, який з 2007 року стояв на Катерининській площі. У ніч з 28 на 29 грудня 2022 року комунальники **демонтували** пам'ятники Катерині II та Олександрі Суворову й перемістили їх до Одеського національного художнього музею на зберігання.

2.3. Свобода віросповідання

В інформаційному просторі почали з'являтися повідомлення про початок процесу повернення Почаївської лаври в Тернопільській області під контроль держави. Почаївську лавру **передали** в оренду Українській православній церкві Московського патріархату у 2003 році, договір діє до 2052 року.

До комплексу Почаївської лаври входить 18 споруд, шість з них перебувають на балансі Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника. У лютому голова Тернопільської обласної ради Михайло Головка [повідомив](#) про перше засідання робочої групи, яка вивчає правомірність використання комплексу Свято-Успенської Почаївської лаври Українською православною церквою Московського патріархату.

На початку 2023 року набули розвитку процеси в Чернівецько-Буковинській єпархії Української православної церкви Московського патріархату, [закладені](#) листопадними контррозвідувальними заходами Служби безпеки України. Зокрема, було [призупинено](#) громадянство України очільника єпархії митрополита Мелетія, що потенційно відкриває можливість для його депортації, а отже, послаблення як самої єпархії, так і позицій митрополита Онуфрія в ній.

Активізувалися органи місцевого самоврядування, які почали клопотати перед центральними органами влади про заборону Української православної церкви Московського патріархату та інших релігійних організацій з центром у Росії. Так, за відповідні звернення проголосували депутати Чернівецької [обласної](#) та Чернівецької [районної](#) рад.

Загальнонаціонального резонансу (завдяки [популяризації](#) боксером Василем Ломаченком) здобула проповідь настоятеля Банченського монастиря на Буковині Лонгина (Михайла Жара), який наголосив, що «українська влада розпочала війну проти Бога, церкви господньої та народу, хоче «коронувати антихриста». Зокрема, ідеться про обшуки силовиками в церквах Української православної церкви Московського патріархату й монастирях, санкції проти частини священнослужителів Української православної церкви Московського патріархату через допомогу росіянам у війні.

На фоні скандалів в Українській православній церкві Московського патріархату місцеві релігійні громади продовжували переходити до складу Православної церкви України. Зокрема, такі рішення ухвалили на зборах у [селі Хрещатик](#) Кадубовецької та [селі Бабин](#) Кельменецької громад. Три релігійні громади (села Рингач Новоселицької, Бабин Веренчанської та Юрківці Юрковецької громад) [зареєстрували](#) нові статuti, завершивши перехід до Православної церкви України. Усього від початку вторгнення завершили процес переходу п'ять релігійних громад. В області на початок 2023 року [діяли](#) 418 парафій Української православної церкви Московського патріархату і 205 парафій Православної церкви України.

Переобрано єпископа Закарпатської реформатської церкви, яким четверте [став](#) Олександр (Шандор) Зан-Фабіан. 28 січня в Берегові відбулося урочисте представлення обраного таємним голосуванням членів Синоду та довірених пресвітерів церковних округів краю єпископа закарпатських реформаторів. На урочистостях були присутні представники Закарпатської обласної військової адміністрації, а також голова адміністрації прем'єр-міністра Угорщини Гергей Гуйяш. Церковна установа налічує в області 113 релігійних громад, об'єднує близько 100 тисяч вірян, значну кількість гуманітарних і громадських інституцій. Більшість прихожан церкви представляють угорську меншину області, служіння проводиться угорською мовою.

2.4. Національні меншини

Відносно політичне затишшя на Закарпатті, встановлене наприкінці 2022 року, у січні перервалося черговим скандалом довкола угорського питання. 19 січня державний секретар Міністерства закордонних справ Угорщини Томаш Менцер [звинуватив](#) Україну в нових «антиугорських заходах». «Якщо Україна хоче бути членом Європейського Союзу, то безперервні і систематичні утиски і позбавлення прав національної спільноти неприпустимі», – написав він. Томаш Менцер не повідомив, що сталося на Закарпатті. Однак дав у коментарях посилання на [матеріал](#) видання «Index.hu» під назвою «На Закарпатті зняли із закладів угорські прапори та звільнили кількох вчителів». У ньому йшлося з посиланням на видання угорців Закарпаття «[Kárpátalja](#)» про те, що з державних установ угорськомовних сіл Мукачівського району зняли прапори Угорщини та вивіски угорською мовою. Також звільнили директора загальноосвітньої школи імені Ференца Ракоці. Реакції державних органів України на час написання звіту не було.

Це [загострення](#) міжнаціональної проблеми на Закарпатті є відлунням позиції угорської влади щодо підтримки України у війні з Росією. Раніше Угорщина неодноразово блокувала антиросійські

санкції та рішення про фінансову допомогу Україні від ЄС, урядовці продовжували візити до Москви. Так, 19 січня Угорщина [заблокувала](#) виділення Україні сьомого траншу розміром 500 мільйонів євро з Європейського фонду миру на військову допомогу.

Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України [розмістив](#) повідомлення, що угорські медіа розпочали дезінформаційну кампанію з дискредитації України та ЗСУ. «Сотні тіл українських військових зберігаються в рефрижераторах у декількох сотнях метрів від кордону з Угорщиною», – Metropol. «Українська влада здійснює масову мобілізацію етнічних угорців на Закарпатті, щоб заповнити значні втрати на полі бою», – Pesti Srácok. «128-ма окрема гірсько-штурмова бригада ЗСУ з Мукачєво майже повністю укомплектована етнічними угорцями... Після «м'ясорубки» в Соledарі кількість загиблих у 128 ОГШБ дуже велика, стверджують угорці... [вони] дивуються, чому саме 128 ОГШБ кидають у місця кровопролитних битв», – Magyar Nemzet. Центр протидії дезінформації наголосив, що жодне з цих повідомлень не правдиве, усі меседжі, поширені угорськими медіа, широко тиражуються російськими ЗМІ й спрямовані лише на розпалювання міжетнічної ворожнечі між українцями та угорцями на Закарпатті.

Серйозний вплив на етнічні питання в Чернівецькій області матимуть дії Румунії, яка ініціювала перед українською владою питання про зміни до ухваленого в листопаді 2022 року [Закону України «Про національні меншини \(спільноти\) України»](#). Так, на початку січня президент Румунії Клаус Йоганніс під час переговорів з Володимиром Зеленським [наголосив](#), що цей закон «викликав стурбованість і невдоволення румунської влади та представників румунської громади в Україні». Він попросив президента Зеленського «швидко знайти рішення для усунення цих проблем». Зеленський [висловив готовність](#) до пошуку рішень, щоб румунська громада в Україні мала такі ж права, як і українська в Румунії.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

За [словами](#) міського голови Миколаєва Олександра Сенкевича, понад 100 тисяч миколаївців після звільнення Херсона повернулися додому. Життєво важливі проблеми в місті поступово розв'язувалися: потроху ставала доступною питна вода, місту допомогли придбати нові котельні. «Питання, які стосуються виживання, у місті налагоджені, питання відновлення ми зараз відпрацьовуємо», – сказав Сенкевич.

Укртелеком [відкрив](#) мережу безплатних публічних Wi-Fi-зон у п'яти містах – Києві, Дніпрі, Львові, Одесі та Харкові. На початку лютого у великих містах вже працювали близько 700 публічних Wi-Fi-зон. Без електроенергії така послуга могла бути доступною протягом 2–4 годин.

>> РЕЛОКАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ

У Чернівецькій області після повномасштабного вторгнення з'явилося понад 100 підприємств, ще до 300 нових компаній область готова була прийняти. Перевезені підприємства [створили](#) чотири тисячі робочих місць, третину з яких зайняли місцеві мешканці, а інші – ВПО та евакуйовані штатні співробітники.

Станом на 25 січня в Закарпатській області налічувалося 369 релокованих підприємств. З них працювало 332, переїхали, але не ще не запустилися 30, ще сім – були в процесі переїзду. Загалом з усіх перевезених підприємств найбільше зі сфери ІТ (понад 47%); 27,6% – сфера послуг; 19% – переробна промисловість, трохи більше ніж 4% – будівництво і по 0,5% – вантажний транспорт і сільське господарство.

На Закарпатті 47 підприємців стали переможцями грантової програми від Міжнародної організації з питань міграції. У січні відібрано чотири малі підприємства та 17 представників мікробізнесу, які отримають до 20 тисяч гривень і до 4,5 тисячі євро відповідно. До переможців потрапили й рело-

ковані компанії. Кошти отримують компанії, які спеціалізуються на вирощуванні мікрогрину, бджолярстві, виробництві дитячого одягу, пластикових виробів, переробленні дерев'яних відходів в екологічне паливо, розведенні овець тощо.

12 січня Івано-Франківська обласна служба зайнятості [підбила підсумки](#) роботи з релокованим бізнесом. За 2022 рік налагоджено співпрацю з 98 роботодавцями, які перемістили свою діяльність на Івано-Франківщину (13 підприємств на час написання звіту повернулися на попереднє місце розташування). Упродовж 2022 року релоковані на Прикарпаття підприємства працевлаштували 159 осіб, у тому числі 30 ВПО.

За [даними](#) Львівської обласної військової адміністрації, у Львівській області було зареєстровано 225 релокованих підприємств.

>> МІСЦЕВІ ПРОГРАМИ

На Закарпатті [розробили](#) регіональний план підтримки ВПО на 2023 рік. Його презентували під час форуму «Життя з «нуля»: як допомагають переселенцям на Закарпатті». План містить програму дій для всебічної підтримки вимушених переселенців, зокрема у сферах освіти, медицини, соціального та психологічного супроводу, працевлаштування тощо. Його реалізовуватиме Закарпатська обласна військова адміністрація спільно з територіальними громадами, міжнародними партнерами, благодійними організаціями та волонтерами. Соціально-економічний форум відбувся в межах програми «Єднання заради дії», яку впроваджує IREX в Україні разом з БФ «Stabilization Support Services» за підтримки Державного департаменту США.

Виконком Миколаївської міської ради 25 січня [погодив](#) порядок часткової компенсації вартості генераторів для багатоквартирних будинків. Щоб отримати компенсацію, власник генератора мав подати пакет документів до КП «Центр енергоефективності Миколаєва». Місто [компенсувало](#) 50% вартості генератора (але не більше ніж 30 тисяч гривень) за умови, що його придбано після 1 червня 2022 року, а мінімальна потужність приладу становить не менше ніж 3 кВт. Відповідне Положення про фінансову підтримку малого та середнього підприємництва, яким передбачено часткове відшкодування вартості придбання генераторів, було [затверджене](#) і на виконкомі Тернопільської міської ради.

З обласного бюджету [фінансувалася](#) Комплексна програма соціальної підтримки у Львівській області учасників Антитерористичної операції (Операції об'єднаних сил), бійців-добровольців АТО, захисників і захисниць України, членів їхніх сімей, а також родин Героїв Небесної Сотні на 2021–2025 роки. У межах програми військовослужбовці, які після поранення набули статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, отримують матеріальну допомогу з обласного бюджету для оплати вартості медичної, фізичної, психологічної реабілітації. Розмір допомоги залежить від групи інвалідності. У 2023 році в обласному бюджеті на реалізацію програми передбачено 64,5 мільйона гривень.

За підтримки Львівської обласної військової адміністрації [запрацював](#) Офіс підтримки родин військовослужбовців. Його створили для оперативного розв'язання проблемних питань добровольців, резервістів, військовослужбовців, які беруть участь в обороні держави, ветеранів російської-української війни. Завдяки роботі фахівців різних структур і напрямів там можна отримати соціальну, психологічну та юридичну допомогу.

Підприємці, що зареєстровані у Львові, [можуть отримати](#) ваучерну підтримку бізнесу під час війни розміром до 300 тисяч гривень. Львівська міська рада надає чотири види ваучерів – інвестиційний, компенсаційний, ваучер на релокацію та енергозабезпечення.

До конкурсу проєктів повернулася Івано-Франківська міська рада в межах бюджету участі. 20 лютого було [оголошено](#) про проведення міського конкурсу проєктів і програм розвитку місцевого самоврядування та громадянського суспільства у 2023 році. Конкурс містить умову співфінансування проєктів і програм за формулою: 70% кошти міського бюджету + 30% кошти учасника конкурсу. Проведення таких конкурсів сприяє соціальному згуртуванню, підвищує рівень довіри та стійкість громади.

>> МІСЦЕВІ ІНІЦІАТИВИ

Івано-Франківська обласна військова адміністрація [перевела](#) на бюджетну форму навчання 25 студентів-контрактників. Зокрема, за бюджетні гроші навчатимуться 19 дітей військовослужбовців,

5 учасників бойових дій та одна студентка-ВПО. Гроші на навчання виділені з обласного бюджету в межах регіонального замовлення.

3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами

>> ДОПОМОГА АРМІЇ

У межах проекту «SKY» Львівський ІТ-кластер 2 лютого [передав](#) Повітряному командуванню «Захід» чергову партію планшетів, комп'ютерів, моніторів, телевізорів, а також перший VR-тренажер, який навчає керувати ПЗРК Ігла-1. Тренажер дозволяє військовим тренуватися в умовах, максимально наближених до реальних, та ефективніше готуватися до виконання завдань.

Міська влада Тернополя вирішила повністю забезпечити зимовим одягом і взуттям військові підрозділи, сформовані на базі міста. Як [повідомив](#) міський голова Тернополя Сергій Надал, вони забезпечили зимовою формою та взуттям більше ніж 3 049 військових.

>> ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА

25 січня Норвезька рада у справах біженців [передала](#) благодійну допомогу ВПО, які проживають у Яворівському районі Львівської області. Зокрема, 30 багатодітних родин та особи з інвалідністю І–ІІ групи отримали розкладні ліжка, матраци, ковдри, простирадла, подушки, рушники.

10 лютого Міжнародна організація з міграції [передала](#) гуманітарну допомогу для 42 пунктів незламності Дрогобищини. Допомогу отримали п'ять громад, зокрема Дрогобицька, Трускавецька, Бориславська, Східницька та Меденицька. Загалом до пунктів незламності надійшло понад 500 ліхтарів на акумуляторах, матраців, ковдр, комплектів постільної білизни тощо.

>> ГРАНТОВА ДОПОМОГА

2 лютого [завершився](#) черговий етап відбору на грантову підтримку проектів місцевого та регіонального бізнесу в Івано-Франківській області, який проводила Міжнародна організація з міграції в межах проекту «Розвиток МСП: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу». За підсумками конкурсного відбору 36 суб'єктів мікро- та малого бізнесу, які здійснюють діяльність в області, визначено переможцями. Вони отримають грантову допомогу на реалізацію проектів розвитку на суму майже 300 тисяч євро.

>> БЛАГОДІЙНІ ПРОЄКТИ

Стартував благодійний [проект](#) «Still Strong» («Усе ще сильні»), заснований українськими лікарями. Ціль ініціативи – об'єднати українських та іноземних фахівців для безоплатної допомоги українським захисникам і захисницям, а також цивільним особам з травмами голови та шиї, отриманими внаслідок російської збройної агресії. Проект організований за підтримки Української асоціації ендоскопічної хірургії голови та шиї, БО «Face The Future Foundation», компанії «Карл Шторц Україна», «Біоноріка», «Materialise» та «Scanner». Допомога пацієнтам і хірургічне лікування надаватимуться на базі медичних закладів-партнерів проекту в Івано-Франківську, Києві, Львові та Одесі.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

Станом на 19 лютого більше ніж 1 385 дітей [постраждали](#) в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ. З них 461 дитина загинула та понад 924 отримали поранення різного ступеня тяжкості. Тому евакуація дітей із зони бойових дій та інших небезпечних районів – один з пріоритетів діяльності Національної поліції, зокрема її спеціалізованого підрозділу – Управління ювенальної превенції. Згаданий підрозділ для успішного виконання своїх завдань [звернувся](#) із запитом до найбільшого вітчизняного виробника бронезилетів – Львівського оборонного кластера і на початку лютого отримав від нього 500 дитячих захисних комплектів.

Дитячі захисні комплекти, кожен з яких складається із шолома і бронезилета, пройшли всі необхідні випробування та отримали відповідну сертифікацію. Шолом за рівнем захисту стандартний військовий, але меншого розміру (розміри S та L). Жилет відповідає стандартам захисту бронезилета 1-го класу. Окрім того, що комплекти здатні забезпечити достатньо високий рівень захисту (у першу чергу від уламків), вони ще й дуже легкі, адже виготовлені з надвисокомолекулярного балістичного поліетилену. Жилет максимально зручний для використання під час евакуації дітей: він швидко надягається й знімається, має яскраві кольори і світловідбивні смуги, прозору кишеню для інформації спереду.

У розробці дитячого захисного комплекту взяли участь конструктори Харківського заводу засобів індивідуального захисту Калін Дімітров – один з найкращих експертів з військового екіпірування та індивідуальних засобів балістичного захисту, що має понад 20 років досвіду роботи в озброєній армії та поліції. Започатковане виробництво дитячих евакуаційних комплектів на сьогодні єдине у світі серійне виробництво подібного типу засобів індивідуального захисту. Виробництво дитячих захисних комплектів відбувається за кошти, зібрані як благодійні пожертви. Далі комплекти безкоштовно передаються структурам, які евакуюють дітей.

З 25 лютого 2022 року і до сьогодні в Черешьському психоневрологічному будинку-інтернаті на Буковині [доглядають](#) за 25 людьми із Запорізької області (пацієнтами такого ж закладу, які потребують постійної сторонньої допомоги). Загалом у будинку-інтернаті перебуває 200 осіб, з яких понад 40 – пацієнти, евакуйовані з Луганської, Харківської та Запорізької областей.

Водночас у соціальних мережах і локальних медіа Чернівецької області [розгорівся](#) скандал навколо роботи районної та обласної комісії з інвалідності, які видали юнаку з ДЦП (вроджений дитячий церебральний параліч) довідку про відсутність інвалідності. Наступним кроком може стати оскарження рішення в суді або повторна скарга до Міністерства охорони здоров'я України та публічний розголос.

22 лютого під стіни Івано-Франківської обласної ради прийшли колективи наркологічного центру та психіатричної лікарні № 1, щоб [провести](#) мирний мітинг і не допустити ліквідації (об'єднання) закладів охорони здоров'я. Працівники висловили стурбованість діями обласної ради, яка хоче закрити ці заклади та об'єднати їх з обласною психоневрологічною лікарнею № 3, а на їх місці побудувати багатоповерхові будинки. «Зараз війна, і кількість пацієнтів в рази збільшилася. ...Від початку року у нас пролікувалося близько 400 пацієнтів», – зазначила лікарка-психіатр, наркологиня Лідія Николенко та додала, що зараз у них перебуває чимало військовослужбовців, а після війни їх буде ще більше.

20 лютого гуманітарна організація «Лікарі без кордонів» [задекларувала](#) наміри допомогти людям з інвалідністю зі статусом ВПО, які проживають на Прикарпатті. Уповноважений з прав осіб з інвалідністю Івано-Франківської обласної державної адміністрації Микола Макар зустрівся з представниками організації Аліканте Ельвірою Парафіто та Іваном Дземаном. Вони висловили готовність до співпраці та надання допомоги у розв'язанні проблем людей з інвалідністю. Їхній досвід і знання в галузі медицини та реабілітації можуть бути надзвичайно корисними для ВПО з інвалідністю та громадських організацій, які допомагають таким людям.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

Важливою проблемою для областей залишалася допомога ВПО, зокрема забезпечення належних умов проживання, речей першої потреби, сприяння професійній адаптації.

Станом на початок 2023 року на Закарпатті, за [даними](#) обласної військової адміністрації, перебувало 400 тисяч переселенців, офіційно зареєстрованих як ВПО менше ніж половина – лише 156 тисяч осіб. Тобто кількість офіційно зареєстрованих ВПО в області майже не змінилася з літа (понад 155 тисяч осіб). Більшість закарпатських переселенців проживали в приватному секторі (95%), тобто самостійно орендували житло, решта – у шелтерах. За минулий рік у притулках розселили до трьох тисяч осіб, цього року готують місця ще для шести тисяч.

За [словами](#) начальника обласної військової адміністрації Володимира Труша, на Тернопільщині [проживали](#) 86 тисяч переселенців.

Станом на 2 лютого в Єдиній інформаційній базі даних про ВПО на Буковині [було зареєстровано](#) 88 619 осіб. З них 60 658 сімей; 28 645 дітей; 3 349 осіб з інвалідністю; 2 402 зареєстровані ВПО з 2014 року; 18 459 – транзитні ВПО (виїхали / переїхали). У громадах проживало 70 027 переселенців.

Станом на 19 лютого, за [даними](#) Львівської обласної військової адміністрації, в області було офіційно [зареєстровано](#) 243 208 ВПО.

Станом на 7 лютого кількість офіційно зареєстрованих переселенців на Одещині сягнула 141 241 особи порівняно з 137 165 – наприкінці грудня, 129 151 – у листопаді та 123 657 – у жовтні. Близько 40 тисяч переселенців – діти, 5 261 – особи з інвалідністю.

>> ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

У Вознесенській громаді Миколаївської області ремонтували гуртожитки, щоб забезпечити житлом переселенців з інших регіонів. Також там запланували переобладнати будівлю колишнього дитсадка в житловий будинок на вісімнадцять квартир, про що [розповів](#) мер міста Євген Величко. Він відзначив, що до громади вїхало приблизно 3 600 переселенців зі сходу та півдня.

Деокупація Херсону призвела до значного зростання кількості ВПО в Одеській області, через що в регіоні виникли проблеми із забезпеченням переселенців місцями колективного проживання. Про це [повідомив](#) голова Координаційного гуманітарного штабу Одеської області Олексій Чорний.

На середину лютого в найбільшому у Львові зимовому модульному містечку [проживало](#) понад 750 ВПО. Це мешканці трьох літніх містечок зі Стрийського парку, вул. Пулюя та «Маріяполісу», будинки яких законсервували на зиму. Загалом у Львові проживало близько 150 тисяч ВПО. Модульні будиночки як підтримку надав польський уряд. З міського бюджету кошти виділили на проведення мереж, комунікацій, облаштування майданчиків, електропостачання, дизель-генерацію та забезпечення харчуванням. Андрій Садовий, міський голова Львова, повідомив, що в місті будується житло, розраховане на 700 осіб. Тут житимуть ті, хто проходить реабілітацію. Він підкреслив, що цей проєкт підтримує Європейський Союз.

1 лютого в місті Соснівка поблизу Червонограда (Львівська область) відкрили модульне містечко для родин ВПО. Містечко складається з будинків для проживання, сантехнічних будинків і харчоблоків. На час написання цього звіту була розроблена комплексна схема розміщення тимчасових споруд – 50 будинків. Цей проєкт реалізовується за підтримки компанії «Green Planet Energy eG» і «GIZ Ukraine».

24 лютого БФ «Move Ukraine» [підписав](#) меморандуми про облаштування двох прихистків для переселенців з Калуською міською радою на Івано-Франківщині. Один з них розташований у центрі Калуша та розрахований на 45 людей. Головна умова – щоб будівлі, у яких облаштують шелтери, були в комунальній власності. Депутати ухвалили Меморандум про взаєморозуміння. Умова – співфінансування 10% з міського бюджету. У цю суму входять різні проєктні роботи, кошториси, підведення комунікацій, збільшення електричної потужності. Утеплення будинку займається Міжнародна організація з міграції. Її волонтери також надали меблі та побутову техніку для цього шелтеру. До співпраці долучали й українських виробників і підприємства. Упродовж 2023 року в громаді має з'явитися ще 10 прихистків, один з них на 240 місць. Першими в списку на переїзд до нового прихистку 26 людей з ін-

ших регіонів, які проживають у дитячому садочку. Загалом у Калуській міській територіальній громаді було зареєстровано майже шість тисяч ВПО.

>> ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВПО

У січні до підрозділів Львівської обласної служби зайнятості по допомогу в працевлаштуванні [звернулося](#) 166 ВПО з районів ведення бойових дій або тимчасово окупованих територій, з них 130 набули статус безробітного. За скеруванням служби зайнятості 44 ВПО протягом місяця знайшли роботу – переважно в закладах сфери торгівлі та послуг (31%) і на підприємствах переробної промисловості (27,6%).

Медики з областей, де ведуться бойові дії, підсилили галузь охорони здоров'я Івано-Франківщини. «З початку повномасштабної війни в медичні заклади області працевлаштували більше ста медичних працівників. Левову частку складають лікарі. Найбільше лікарів із числа ВПО працюють у медичних закладах обласного центру», – [зазначила](#) начальниця обласної військової адміністрації Світлана Онищук.

Підприємці Чернівецької області створювали можливості для працевлаштування ВПО та організації бізнесу в умовах війни. Так, на Сторожинеччині [працював](#) швейний цех на потреби ЗСУ, який динамічно розвивався. На підприємстві працювали як місцеві жителі, так і ВПО, що позитивно впливало на процеси взаємної інтеграції.

>> МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА

Закарпаття залишалося серед лідерів в Україні за розміром [наданої](#) грошової підтримки ВПО у 2022 році. Фінансування відбувалося з державного бюджету та за участю міжнародних партнерів. Переселенці, які зареєструвалися в області, минулого року отримали державну допомогу на суму 1,8 мільярда гривень і понад 100 мільйонів доларів США від закордонних донорів.

З метою надання грошової підтримки ВПО Закарпатська обласна військова адміністрація співпрацювала з 13 міжнародними організаціями. Минулого року за сприяння останніх виплати отримали понад 250 тисяч осіб. Найбільше коштів, зокрема, спрямували Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародна організація з міграції та Всесвітня продовольча програма ООН.

ГО «Чернівецьке об'єднання «Захист» [оголосила](#), що за результатами конкурсу мікрогрантів п'ять громад отримають фінансування на ініціативи, спрямовані для залучення та інтеграцію ВПО. Донором виступила французька БО «Triangle Génération Humanitaire».

>> НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Упродовж січня – лютого в координаційно-консультаційних центрах Львівщини [надали](#) 3 746 послуг, ще 725 – під час виїзних візитів у громади області. Зокрема, ішлося про надання психологічної підтримки, юридичних консультацій, гуманітарної та фінансової допомоги, а також скерування до лікаря. ВПО, які перебувають на Львівщині, можуть зареєструватися на консультацію та запит про отримання допомоги за [посиланням](#).

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація

На початку лютого Міністерство внутрішніх справ України розпочало формування штурмових бригад [«Гвардія наступу»](#). Підрозділи будуть складатися лише з добровольців. Бригади формуватимуть на базі Національної поліції, Державної прикордонної служби та Національної гвардії України. Доброволець зможе обрати ту, де відчуватиме найбільшу мотивацію та матиме однодумців: «Сталевий кордон», «Червона калина», «Лють», «Рубіж», «Спартан», «Кара-Даг», «Буревій» та «А30В».

За [словами](#) речника Національної гвардії України Руслана Музичука, створення добровольчих бригад «Гвардії наступу» покликане в першу чергу сформувати резерви та забезпечити можливість ротатії військових. Він зазначив, що середній вік кандидатів 33 роки. Наймолодшим добровольцям 18 років, також є люди, старші за 60 років, з досвідом проходження служби у військових формуваннях.

Усім військовим, які стануть штурмовиками у «Гвардії наступу», [обіцяють](#) соціальні гарантії, серед яких – можливість отримати житло та лікування, а також навчання у закладах вищої освіти. Протягом лютого в регіонах стартувала національна кампанія з рекрутингу в добровольчі бригади.

На Івано-Франківщині, за [словами](#) очільниці обласної військової адміністрації Світлани Онищук, понад 460 добровольців подали заявки в штурмові бригади.

У Чернівецькій області повідомлялося про зростання кількості осіб, що ухиляються від мобілізації і які намагаються незаконно перейти українсько-румунський кордон. Повідомлення на цю тему систематично з'являлися в місцевих медіа. Проблема набула розголосу у світових ЗМІ: «BBC News» [згадала](#) Чернівці та систему «Шлях».

За даними моніторингу Закарпатської області, для цього прикордонного регіону притаманна така сама проблема. Зокрема, зросла кількість затриманих громадян призовного віку, яким за віком під час воєнного стану обмежено виїзд з України і які мали намір виїхати за кордон без відповідних документів. Таких осіб та їхніх провідників затримували майже щодня. Наприклад, 10 лютого за кілометр від кордону з Угорщиною [затримано](#) десятох чоловіків, які мали намір незаконно перетнути український кордон, а також шістьох осіб, які забезпечували переправлення. Напередодні ухилантів доставили до кордону, де планували переправити через річку за допомогою надувного човна. За такий «вояж» кожен із затриманих мав заплатити ділкам до 5 тисяч доларів США.

В Івано-Франківській області активно проходили мобілізаційні заходи. На вулицях населених пунктів військовослужбовці перевіряли документи в осіб призовного віку та декотрим вручали повістки. Така ситуація викликала шквал обговорень в соціальних мережах, поширювалися відео про затримання окремих осіб, проте це не мало прив'язки до території області. Такі події широко використовувалися для російських наративів про втому від війни, несправедливість призову та корупційні механізми його уникнення.

Працівники центрів комплектування намагалися проводити роз'яснювальну роботу. Очільник Коломийського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки Володимир Шаховець [пояснив](#), що вручення повісток на вулицях – винятково для уточнення даних, щоб забезпечити резерв для ЗСУ.

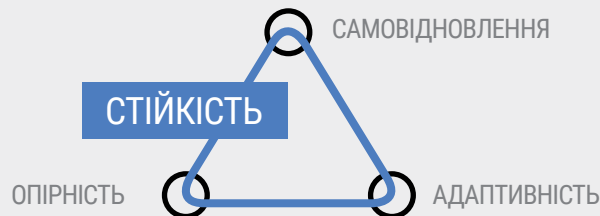
У соціальних мережах ширилася думка про закритість окремих територій для мобілізації, особливо гірськолижного курорту «Буковель». Мобілізація в Івано-Франківській області відбувалася на всій території регіону, і «Буковель» не був винятком, запевнили в Івано-Франківському територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки.

За даними моніторингу Тернопільської області, значного резонансу набула [трагічна ситуація](#) з мешканцем Тернополя Богданом Покітком, якого мобілізували, вручивши повістку на вулиці. Незабаром він, не маючи військового досвіду, був у зоні бойових дій, де загинув менше ніж через місяць після призову. Волонтерка з Тернополя Оксана Огородник, яка першою [повідомила](#) про резонансний випадок, наголошувала, що Богдан Покітко не проходив жодної військової підготовки. Територіальний центр комплектування почав службу перевірку, щоб встановити відповідальних за підготовку та навчання особового складу.

МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ

Концептуальна рамка підходу Національної платформи стійкості та згуртованості

СТІЙКІСТЬ – суспільна практика на національному, регіональному та місцевому рівнях, яка створює можливості для подолання викликів і трансформації.

Ми вимірюємо її в трьох площинах:

- **адаптація** суспільних систем та інститутів до криз і різких змін середовища;
- **самовідновлення** – мобілізація громадян, інститутів для розв'язання різних гуманітарних, соціальних і безпекових завдань у співпраці;
- **опірність** – стабілізація моделей співпраці між владою, бізнесом, громадянським суспільством, які сприяють підвищенню рівня міжсекторальної довіри в ході трансформації.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ – стан соціальних зв'язків у суспільстві між суспільними групами (по горизонталі) та між суспільством і владою (по вертикалі). Вимірюється за рівнями довіри та нормами взаємності (розвитком позитивного соціального капіталу); міцністю громадянського суспільства; наявністю інститутів управління конфліктами (наприклад, відповідальна демократія, незалежне судочинство тощо).

СТІЙКІСТЬ І СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ базуються на спільних підходах і цінностях, розмаїтих моделях взаємодії.

>> **ФОКУС:**

- на акторах, змінах в управлінні, оцінюванні вразливості, здатності до адаптації, трансформації на відміну від повернення в попередній стан.

>> **ЗБІР ДАНИХ:**

- тимчасово окуповані та прифронтові території – Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Харківська області;
- території, де не ведуться бойові дії, – Одеська, Миколаївська, Тернопільська, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька області.

ДЖЕРЕЛА ДАНИХ – публікації в ЗМІ, рішення органів влади, проекти рішень органів влади, дані опитувань громадської думки, дані в соціальних мережах, звіти неурядових організацій, будь-яка інша оприлюднена інформація. Дані збирають координатори Національної платформи стійкості та згуртованості в 12 областях, спираючись на джерела даних, власне розуміння стану справ і залученість у місцеві процеси згуртованості.

>> ПРОБЛЕМАТИКА

На тимчасово окупованих територіях:

- **Динаміка окупації.** Просування російських військ, становище окупованих населених пунктів; позиції мешканців регіону / громади / політичних сил щодо російських окупаційних і військових дій.
- **Зміни в системі управління.** Рішення та інформація від окупаційної влади; прояви колабораціонізму; вилучення майна; експропріація продуктів окупаційними адміністраціями.
- **Гуманітарна ситуація.** Фільтраційні дії окупаційної влади; примусова депортація та її напрямки; захоплення заручників; рекрутинг у збройні формування; характер евакуації; руйнування; доступ до медичної допомоги.
- **Робота над ідентичністю.** Робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів, примусова русифікація; російські державні стандарти освіти; політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення; діяльність релігійних організацій.
- **Зміни в соціальній структурі.** Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю.

На територіях, де не відбуваються бойові дії:

- **Динаміка військових дій.** Обстріли / озброєння, застосоване проти мирного населення; руйнування.
- **Зміни в системі управління.** Організація діяльності органів влади та доступ громадян до ухвалення рішень на місцевому рівні; доступ до публічної інформації; координація дій волонтерів і влади, а також органів влади між собою, органів влади та військових, волонтерів і військових тощо.
- **Гуманітарна ситуація.** Доступність питної води, їжі, зв'язку, електроенергії; доступ до медичної допомоги; надання гуманітарної допомоги на регіональному рівні.
- **Зміни в суспільному середовищі.** Ставлення в громадах до змін у символіці, календарях (свята, пам'ятні дні); перейменування вулиць та інших об'єктів; робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів; громадянське суспільство та бізнес, ринок праці.
- **Становище внутрішньо переміщених осіб.** Забезпеченість житлом і роботою; інтеграція в громаду, що приймає; мережування.

>> ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИХОДУ ЗВІТУ

Початковий моніторинговий звіт охоплює перші чотири місяці широкомасштабного вторгнення (лютий – червень), починаючи з 24 лютого 2022 року; наступні звіти – по два місяці.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень – неурядовий непартійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, здійснюємо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua та в соціальній мережі Facebook – <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства, написавши нам на електронну скриньку ucipr@ucipr.org.ua.

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України
Випуск 5. Січень – лютий 2023 року

Горобчишина Світлана Анатоліївна
Коваленко Ольга Сергіївна
Конончук Світлана Григорівна
Скворцова Валерія Олегівна

Редакторка – Добоні Мар'яна Іванівна

Дизайнер – Буравченко Сергій Валерійович

Електронне видання

Випуск 29.03.2023

